

AYDIN YILMAZKÖY TAHTACI ALEVİLERİNDE DOĞUM ÂDETLERİ*

Birth Customs Among Tahtacı Alevi of Yılmazköy, Aydın

Geburtsbräuche bei den Tahtacı Aleviten im Dorf Yılmazköy der Provinz Aydın

Ahu Zeynep DUMAN**

N

Tahtacı olarak adlandırılan Alevi topluluklarının sözlü ve mevcut yazılı literatürde Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Oğuz Türklerinden oldukları belirtilmektedir. Ağaç işleri ile uğraştıkları için "Tahtacı" ve "Ağaçeri" olarak adlandırılan topluluk günümüzde Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgelerinde dağınık hâlde yaşamaktadırlar. Tarihsel süreçte ağaç işleri ile uğraştıkları için ormanlık alanlarda obalar halinde yerleşik olan topluluklar günümüzde orman işçiliği dışında farklı işlerle de uğraşmaya başlayarak kent merkezlerine ya da şehirlere yakın bölgelere yerleşmişlerdir.

Ö

Çok geniş bir coğrafyada dağınık olarak yaşayan Tahtacı Alevileri iki Alevi Ocağı'na bağlıdırlar: Yanyatır ve Hacı Emirli. Bu Alevi ocaklarından en fazla talibe sahip olanı Yanyatır Ocağı'dır. Yanyatır Ocağı'nın merkezi kurucu karizmatik inanç önderinin adıyla varlığını sürdüren Adana Ceyhan Durhasan köyüdür. İbrahim Sâni'nin karizmatik inanç önderliğinde kurulan Hacı Emirli Ocağı'nın merkezi ise Gaziantep İslahiye Çerçi köyüdür.

* Bu çalışma Aydın Yılmazköy geçiş dönemlerini konu edinen "Aydın Yılmazköy Yöresi Tahtacılarında Geçiş Dönemleri" isimli yüksek lisans tezimizden üretilmiştir.

** M.A., Aydın/Türkiye. ahuzeynepduman@gmail.com.

Tahtacı Alevi toplulukların Aydın'da iskanları tarihi belgelerle 15. yüzyıla indirilmiştir. Aydın şehri sınırları içerisinde Yanyatır ve Hacı Emirli Ocaklarına bağlı topluluklar yaşamaktadır. Bu çalışmaya konu olan Yılmazköy'de Yanyatır Ocağı'na bağlı talip toplulukları yaşamaktadır. Sözlü kaynaklardan edinilen bilgilere göre köyün iki yüz yıl önce kurulduğu söylenmektedir.

Geleneksel yapının güçlü bir şekilde varlığını sürdürdüğünü tespit ettiğimiz Yılmazköy üzerine geçiş dönemlerini konu alan bir yüksek lisans çalışması yürüttük. Bu çalışmada tez çalışmamızın konusunu oluşturan geçiş dönemlerinden “doğum”u literatür ve güncel saha araştırmaları ile topladığımız veriler ışığında ele alacağız. Bağlam merkezli saha çalışmamızda kaynak kişilerle mülakatlar gerçekleştirilmiş, bu görüşmeler ses kaydına alınmıştır. “Doğum” etrafında devam ettirilen törenlere katılım sağlanarak gerçekleştirilen ritüeller tespit edilmiş ve toplanan bu veriler yazıya aktarılmıştır. Yılmazköy'de bugün “doğum” etrafında birçok inanç ve uygulama tespit edildiğinden ve yapılan literatür taraması sonucunda Yılmazköy üzerine böyle bir çalışma tespit edilmediğinden bu çalışmanın konusu Aydın Yılmazköy Tahtacı Alevilerinde doğum âdetleri olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tahtacı, Alevi, Geçiş Dönemleri, Aydın, Yılmazköy.

ABSTRACT

The oral and available written literature remarks Alevi communities called Tahtacı as Oghuz Turks who migrated from Central Asia to Anatolia. Today, the community called “Tahtacı” and “Ağaçeri”, since they are engaged in woodwork, is scattered across Mediterranean, Aegean and Marmara regions. The communities settled as nomad groups in forest areas because they have been engaged in woodcraft throughout history, have started today to live near urban centres and regions and do different jobs other than woodwork.

It is possible to see the hearth (ocak) centred structure, which is the creating and sustaining institution of the Alevi belief system, among Tahtacı Alevi. Tahtacı Alevi scattered across a very large area, are belonging to the two Alevi hearth (ocak): Yanyatir and Hadji Emirli. The hearth with the highest number of aspirants is the Yanyatir hearth. The historical centre of the Yanyatir hearth is the village of Durhasan, in Ceyhan district, Adana, which continues to exist under the name of its founder, charismatic religious leader. The centre of the Hadji Emirli hearth, founded under the religious leadership of Ibrahim Sani, is the village of Cerci, in Islahiye district, Gaziantep.

The settlement of the Tahtacı Alevi communities in Aydın can be traced to the 14th century in historical documents. Communities belonging to the Yanyatir end Hadji Emirli hearths are living within the city borders of Aydın. Aspirant communities belonging to the Yanyatir hearth are living in the village of Yılmazkoy which is the subject of our paper. It is said that the village was founded two hundred years ago with oral narratives. Tahtacı Alevi, who have been living as closed communities, have succeeded to maintain their traditional lives until today. In this context, many elements of the tradition continue to exist in Yılmazkoy, Aydın.

We conducted a master’s thesis on transitional periods in Yılmazkoy where we determined that the traditional structure continues to exist strongly. In this paper, we will present the “birth”, as one of the transitional periods that we discussed in our thesis, with descriptions and analyses in the light of literature, current field researches and collected data.

Keywords: Tahtacı, Alevi, transitional periods, Aydın, Yılmazkoy.

ZUSAMMENFASSUNG

In der mündlich überlieferten und in der existierenden schriftlichen Literatur werden die als Tahtacı bezeichneten alevitischen Gemeinschaften, die von Zentral-Asien nach Anatolien umsiedelten, als Oghus-Türken (Oğuz Türkleri) erwähnt. Die Gemeinschaft, die aufgrund ihrer ausgeübten Beschäftigung mit dem Holz als “Tahtacı” und “Ağaçeri” bezeichnet wurde, lebt gegenwärtig verstreut in den Regionen des Mittelmeeres, der Ägäis und des Marmara Gebiets. Die Gemeinden, die im historischen Prozess ihren Lebensunterhalt mit Holzbeschäftigung verdienten und sich in den Waldgebieten als Nomadenfamilien niederließen, sind gegenwärtig auch mit anderen Arbeiten beschäftigt, die über die Forstwirtschaft hinausgehen und sie haben auch angefangen, ein Leben in den Stadtzentren oder in den Regionen, die den Städten nah sind, zu führen.

Man kann bei den Tahtacı Alevi-Gemeinschaften die Ordenshaus (Ocak) zentrierte Organisation beobachten, welches als Gründer und Lebensspender des alevitischen Glaubenssystems verstanden wird. Die Tahtacı-Aleviten, die verstreut in sehr weiten Regionen leben, sind zwei alevitischen Ordenshäusern (Alevi Ocağı) verbunden: das Ordenshaus Yanyatır und das Ordenshaus Hacı Emirli. Von diesen beiden alevitischen Ordenshäusern verfügt das Yanyatır Ordenshaus über die meisten Strebenden (talip). Das historische Zentrum des Yanyatır Ordenshauses (Yanyatır Ocağı) befindet sich im Dorf Durhasan Köyü in Adana-Ceyhan, welches seine Existenz unter dem Namen des charismatischen Glaubensführers und Gründers fortsetzt. Das Zentrum des Hacı Emirli Ordenshauses (Hacı Emirli Ocağı), welches unter der charismatischen Glaubensführung von İbrahim Sâni gegründet wurde, befindet sich im Dorf Çerçi Köyü in Gaziantep-İslahiye.

Die Ansiedlung der Tahtacı Alevi-Gemeinschaften in der Stadt Aydın geht nach historischen Dokumenten bis in das 14. Jahrhundert zurück. Die Gemeinden, die den Ordenshäusern Yanyatır und Hacı Emirli verbunden sind, leben in den Grenzen der Stadt Aydın. In dem Dorf Yılmazköy, welches den Gegenstand unserer Studie bildet, leben Strebende (talip), die dem Yanyatır Ordenshaus verbunden sind. In lakonischen Erzählungen wird berichtet, dass das Dorf Yılmazköy vor zwei Hundert Jahren gegründet worden ist. Die Tahtacı-Aleviten, die ihr Leben als geschlossene Gemeinschaften weitergeführt haben, haben es auch geschafft, ihr traditionelles Leben bis in die Gegenwart hinein aufrechtzuerhalten. In diesem Kontext bestehen viele traditionellen Elemente im Dorf Yılmazköy in Aydın in lebendiger Form weiter. Wir haben über das Dorf Yılmazköy, wo wir festgestellt haben, dass die traditionelle Struktur hier in intensiver Form fortgesetzt wird, eine Masterarbeit geschrieben, deren

Gegenstand die Übergangszeiten bildete. Wir werden in diesem Artikel die ‘‘Geburt’’, die wir im Rahmen der Übergangszeiten in unserer Studienarbeit behandelt haben, im Lichte der Beschreibungen und Analysen, die wir  ber die Literatur und  ber die Feldstudien gewonnen haben, pr sentierten.

Schlüsselwörter: Tahtacı, Alevit,  bergangszeiten, Aydın, Yılmazköy.

Giriş

Tahtacı Alevileri, Alevi topluluklar içinde son döneme kadar kapalı bir toplum yapısına sahip olmuştur. Bu süreçte sahip oldukları kültürü kuşaktan kuşağa aktararak devam ettirmişlerdir. Tahtacılar gerek kapalı bir toplum yapısı sergilemeleri gerek kültürlerini muhafaza etmeleri sebebiyle birçok araştırmacının dikkatini çekmiştir. Yapılan araştırmaların çoğu metin merkezli ya da alaylı yazarlara ait olmuştur. Ancak son dönemde akademik düzeyde çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.¹

“Tahtacı” adlandırmasının nerden geldiği, Tahtacıların kökeni, inanç sistemleri, sahip oldukları gelenekler ve görenekler birçok araştırmacının konusu olmuştur. Tahtacı, bir meslek adıdır. Tahtacı Aleviler uzun yıllar ağaç işçiliğiyle uğraştıkları ve yaşadıkları mekânlardan ötürü bu ismi almışlardır. Bu konuda araştırmacıların çoğu hemfikirdir.² Araştırmacıların bir kısmı Tahtacıların bu mesleklerinden dolayı önceleri Ağaçeri ismiyle anıldıklarını da belirtirler.³

Tahtacı Alevi toplulukları yazılı ve sözlü kaynaklardan edinilen bilgilere göre Horasan’dan göç etmişlerdir. Atalarının Horasan’dan, Meşhed, Basra, Bağdat, Semerra ve Musul üzerinden Anadolu’ya gelip Mardin, Maraş ve Adana dolaylarına yerleştiğini söyleyen Tahtacı Alevilerinin anlattığı bu göç yolu güzergâhı birçok Alevi ocağının tarihsel arka planında çizdiği göç yolu ile benzerdir. Ayrıca tarihi vesikalarda bu göçün Anadolu ayağındaki yerleşimlerini desteklemektedir. Tahtacılar, Anadolu’ya geldikten bir süre sonra Akdeniz bölgesinin sahil şeridinden Çanakkale ve Balıkesir’e gelinceye kadar ondan fazla ilde ormanlık alana dağılmışlardır (Ersal, 2016b: 98).

Tahtacı Alevi toplulukları, diğer Alevi topluluklar gibi ocak⁴ merkezli bir inanç yapılanması göstermektedir. Bu ocaklar içerisinde Yanyatır Ocağı’nın merkezi İzmir Narlıdere olup, pirleri Dur Hasan dededir. Türbesi, Adana-Ceyan-Durhasan köyündedir. Hacıemirli Ocağı’nın piri İbrahim Sâni olup, türbesi Gaziantep-İslahiye’nin Çerçili köyündedir. Ocak merkezi türbeye çok yakın olan Kabaklar

1 Bu eserlerin bir kısmı için bk. Yetişen, 1986; Yörükân, 2015; Eröz, 2014; Çıblak, 2005; Selçuk, 2008; Ersal, 2016a.

2 Bu konuda bk. Yörükân, 2015: 151; Eröz, 2014: 26-27; Selçuk, 2008: 62; Çıblak, 2005: 30; Ersal, 2016b: 98.

3 Bu konuda detaylı bilgi için bk. Gökalp, 1976: 40; Sümer, 1962: 521-528; Şapolyo, 1964: 288; Asan, 2005: 203-215; Selçuk, 2008: 62.

4 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Ersal, 2016a: 41; Akın, 2017a: 239-264; Akın, 2017b.

köyündedir. Ancak Hacıemirli dedeleri Kabaklar köyünden sonra Aydın'ın Bulgurca ve Kızılcapınar köylerine yerleşmişlerdir (Asan, 2005: 211).

“Tahtacılar yoğun olarak Anadolu'nun başlıca Adana, Afyonkarabısar, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Denizli, Gaziantep, Isparta, İzmir, Konya, Manisa, Mersin ve Muğla illerini kapsayan geniş bölgenin genel olarak ormanlık alanlarda veya buralara yakın yerlerde yaşamlarını sürdürmektedir” (Çıblak, 2005: 30). Kısaca Tahtacılar Horasan'dan göç ile geldikleri Anadolu'da Akdeniz, Ege ve Marmara bölgelerinde dağınık halde yaşamaktadırlar. Tahtacı topluluklarının dağıldığı bu coğrafya içerisinde bizim çalışma alanımızı Aydın ili Yılmazköy oluşturmaktadır.

Son dönemlerde yapılan çalışmaların, Tahtacıların Aydın ilindeki yerleşim tarihlerini çok daha öncelere götürdüğü görülmektedir. Yapılan çalışmalarda “Tahtacı” isminin ilk olarak resmi kayıtlarda XVI. yüzyılda geçtiği ifade edilirken, Telci, Tahtacılar hakkındaki arşiv bilgilerimizin XVI. yüzyılı değil, XV. yüzyılı işaret ettiğini hatta arşiv bilgilerinin XV. yüzyılın ilk çeyreğine en geç 1430 civarına kadar indiğini söyler (Telci, 2016: 9). Bu çalışma ile birlikte Tahtacıların tarihi ile ilgili önceki çalışmalarda yer alan bilgi güncellenmiş ve bölgedeki Tahtacıların tarihinin çok daha eski olduğu ispatlanmıştır.

Bugün Aydın'da Yanyatır ve Hacıemirli Ocağı'na mensup 17 (5'i mahalle, 12'si köy) Tahtacı köyü bulunmaktadır (Çıblak Coşkun, 2013: 44). Aydın merkez köylerinin ise büyük çoğunluğu Hacı Emirli Ocağı'na bağlıdır. Bu yerleşim merkezlerinde Tahtacılar, ilk dönemlerinde obalar halinde dağlarda çalışırken daha sonra şehre inmeye başlamışlardır. Bizim konumuz olan Aydın Yılmazköy'de de durum böyledir. Yılmazköy'ün son iki yüz yıl içerisinde kurulduğu kabul edilmektedir.

Köyün tarihçesine ilişkin yöre insanları aynı olayı anlatır. Köye gelen ilk oba Horasan'dan gelmiştir. Büyük bir oba halinde erkek, kadın, çocuk, hayvanlar Horasan'dan yola çıkmıştır. Sık sık konaklayarak Muğla üzerinden Aydın'a gelmiştir. Köyün şimdi bulunduğu yere öncelikle obanın başında bulunan üç keşifçi gelişmiştir. Keşifçiler köyün olduğu yerin coğrafi konumunu beğenmişlerdir. Çünkü köy bulunduğu konum itibarıyla dağ eteğindedir ve bereketli topraklara sahiptir. Keşifçiler konaklayacakları yeri beğendikten sonra içlerinden biri obaya haber vermek için geri dönmüştür. Köye gelen bu üç kişi “Hamzalar” ailesine mensuptur. Oba da gelip yöreye yerleştikten sonra Yunan işgaline kadar yörede kalınmıştır. Yunan işgalinde bu insanlar zulümle köyden uzaklaştırılmıştır. İşgal bittikten sonra ise tekrar bu

topraklara geri dönmüşlerdir. Köyün insanları Horasan'dan geldiklerinden beri yöreyi kendilerine yurt tutmuştur. Yakın zamana kadar tahta işiyle uğraşmaları da bu yöreyi mesken tutmalarında ayrı bir faktördür. Çünkü köy, dağ eteğinde olup tahta kesmek için elverişlidir. Ayrıca köy şehre yakın olduğundan kesilen bu tahtaları satmak kolay olmuştur. Önceleri İmamköy'e bağlı olan Yılmazköy, İmam Tahtacı Köyü olarak anılmıştır. Köyün insanları çalışkan olup çalışmaktan yılmadıkları için daha sonraları köy, "Yılmazköy" adını almıştır. Köy insanları tahta işini bırakıp, 1950'li yıllarda sanayi sektöründe çalışmaya başlamıştır. Bu sebeple bugün köyde yaşayan insanların çoğu emekli olup, ayrıca kendi zeytin bahçelerine sahiptir. İnsanlar emekli olmalarının yanı sıra zeytin bahçesinin gelirleri ile hayatlarını devam ettirmektedir (K.K.7,11,26,33,38 ,69,70,71,73,75).

Aydın Yılmazköy Tahtacıları Yanyatır Ocağı'na mensuptur. Çalışma sırasında gördüğümüz kaynak kişiler Yanyatır Ocağı'na bağlı olduklarını, "Yanyatır" isminin cemlerde ibadet esnasında bir kolları üzerine yan yattıklarından kaynaklandığını ifade etmişlerdir.

"Bilindiği gibi insan yaşamının başlıca üç önemli "geçiş dönemi" vardır. Bunlar; doğum, evlenme ve ölüm şeklinde sıralanır. Her birinin kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, âdet, töre, tören, ayin, dinsel ve biyüsel öznlü işlem kümelenerek söz konusu "geçiş"leri bağlı buldukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedirler. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu "geçiş" dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, kutlamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan zararlı etkilere korumaktır. Çünkü yaygın olan inanca göre, insan bu tür dönemler sırasında güçsüz ve zararlı etkilere karşı açıktır" (Örnek, 2016: 183). Hayatın önemli geçiş dönemlerinden ilki olan doğum, toplumda sevinçle karşılanır. Çünkü her doğum hem anne ve babanın hem de onların mensubu olduğu ailenin soyunun devam etmesi, o ailenin ocağının tütmesi anlamına gelmektedir.

Çalışma alanımız olan Yılmazköy'de geçiş dönemleri etrafında kuşaktan kuşağa aktarılan birçok inanç ve uygulama mevcuttur. İnsan hayatının ilk eşiği olan doğum, Yılmazköy'de de hayatın önemli dönemlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple köyde doğum öncesi, sırası ve sonrasında annenin ve bebeğinin dönemi rahatlıkla atlatılması için birçok inanç ve uygulama gerçekleştirilir. Bu dönem etrafında geleneksel yapının güçlü bir şekilde devam ettirilmesi ve buna bağlı olarak birçok uygulamanın mevcut olmasından dolayı, bu çalışmanın konusu "doğum âdetleri" olarak belirlenmiştir. Sahada tespit ettiğimiz veriler, Sedat Veyis Örnek'in

metoduna (Örnek, 2016) göre aynı başlıklar ya da alt başlıklar olarak sınıflandırılmış, Örnek'in çalışmasında yer almayan alt başlıklar için yeni adlandırmalarla alt başlıklar açılmıştır. Bu çalışmamızda sahada tespit ettiğimiz bu veriler üzerinde, mevcut literatür de göz önünde bulundurularak yeniden inceleme ve analizler yapılmıştır.

1.Aydın Yılmazköy'de Doğum Öncesi Âdet ve Uygulamaları

1.1.Kısırlığı Giderme/ Gebe Kalma

Aydın Yılmazköy'de kısırlığı gidermek için kesin çözümün doktor tedavisi olarak görülmesinin yanı sıra devam ettirilen inançlar ve uygulanan pratikler vardır. Çalışmamızın bu kısmında, alan araştırmalarımız sırasında kaynak kişilerden elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda değerlendirmeler yapılacaktır.

Günümüzde köyde hamile kalmak isteyenler, doktora gidip tedavi görmektedir. Eskiden köyde koca karılar olurdu ve çocuk sahibi olmak isteyenler onlara giderdi. Koca karı, çocuk sahibi olmak isteyen kadını yere yatırır, ayağından silkelirdi. Bu işlem işe yaramazsa karnını çekerdi. “Karnın çekme” olarak adlandırılan uygulamada, koca karı çocuk sahibi olmak isteyen kadının kasıklarının iki eliyle tutup yukarı çekerdi (K.K.8).

Kısırlığın bir diğer sebebi “kasık düşmesi” olarak bilinir. Kasık düşmesinin en önemli belirtisi kişinin sürekli idrara çıkmasıdır. Hep hasta olduğunu hisseden ve idrara çıkan kişinin kasığının çekilmesi gerekmektedir. Kasık düşmesinde kişinin kasıkları ovulur, sonra yukarı doğru çekilir (K.K.6).

Kısırlığı gidermek için yapılan bir uygulama da “soğuklama ilacı” adıyla yapılan uygulamadır. Soğuklama ilacı; eskilerin yaptığı bir uygulamadır. Bu uygulamada “ala çakmak taşı” diye adlandırılan beyaz bir taş kullanılır. Bu taş, ocağın göbeğine atılır, köz gibi kızarıncaya kadar beklenirdi. İyice ısınıp kızaran taş, ocaktan alınır. Ortası çukur olan tuğlaya konurdu. Böylece taşa su akıtılınca su aşağıya akmazdı. Çukura konulan kızgın ala çakmak taşına su damlatırlardı. Taşın üzerine su damlatılınca poff diye bir ses gelirdi. Çocuğu olmayan kadını hemen üstüne çömdürürlerdi (çökmek). Dışarı buhar çıkmasını diye, kadının etrafı bir bezle dolanırdı. O buhar kadının içindeki soğuklamayı alırdı. Kadının çocuğu olurdu. Çünkü çocuk olmazsa soğuklamadan olmaz. “Falanca geline yaptık, işe yaradı, çocuğa kaldı” derdi annem. Bu uygulama günümüzde çok fazla uygulanmasa da eskiden köyün bilge kişileri

tarafından uygulanırdı. Köyde kadınların danıştığı, köylülerin “Harica Koca Ana” dedikleri kişi bunu yapardı (K.K.7).

Çalışma alanımızda kaynak kişilerle yaptığımız mülakatlar sonucunda eskiden kadınların gebe kalmak, hamileliği sonlandırmak ya da başka sağlık sorunlarında müracaat ettikleri kişinin köy ebeleri olduğunu öğrendik. Köy ebeleri eskiden bu yana “koca karı” ya da “bilen kişi” olarak adlandırılmaktadır. Bu kişiler o dönemin şifacısı, otlarda tedavi eden bilge kişileri olarak kabul edilmektedir. Bu durum da onlara toplum içerisinde farklı bir statü kazandırmakta bir nevi kutsallık yüklemektedir.

Fuzuli Bayat, bu durumu “*Kadın, doğumun efendisi olması, gebelik dönemi, dünyaya yeni bir can getirmesi, üremenin tek sahibi olması, yavrularıyla ilgilenmesi ve birlikte yaşama zorunluluğu itibarıyla toplumun biyolojik ve tinsel merkezi durumuna getirilmiştir. Kadının doğurganlığı onun kutsanmasını sağlamıştır. Bundan başka bazı özel durumlar kadınların karanlık güçlerle de ilişki ve temas halinde olduğu inancını doğurmuştur. Ayrıca sözlü gelenekler, arkeolojik kazılar ve tarihi veriler kadınların şifacı, otacı, kâhin, falcı, kendinden geçen dansçı, kozmik yolcu olarak gösterir. Kadınlar en eski sağaltma metotlarını iyi bilen ve bunu başarıyla tatbik eden kişilerdir*” sözleriyle ifade eder (Bayat, 2015a: 22).

Bugün bu “koca karı”lara eskisi gibi rağbet olmasa da insanlar bazı uygulamalar için onlara danışmaya devam etmektedir. Bu durum ise günümüzde insanların hastane, doktor ve çoğu sağlık hizmetlerine kolaylıkla ulaşmasından kaynaklıdır.

Gebe kalmak için yapılan uygulamalardan biri de “adak adama”dır. Köyde beş tane yatır/tekke bulunmaktadır. Çocuğu olmayan biri bu yatırlardan birine adakta bulunur. Adakta bulunurken “önce Allah için sonra o türbenin canı için” deyip adakta bulunulur. Gerçekleşirse gidip o türbede adanan adak yerine getirilir. Tekkeye gidip bir havlu, yazma ya da mendil bağlayarak dilekte bulunulur. Dilek gerçekleştiğinde verilen söz ne ise yerine getirilir. Dileği gerçekleştiren kişi sözünü yerine getirirken hangi tekkeye adakta bulunduyorsa “tekkenin adını söyleyip onun ruhu için” der ve adağını yerine getirir. Bu adak mutlaka kurban olacak diye bir kural yoktur. Maddi duruma göre bir adakta bulunulur. Adak olarak; yiyecek da dağıtabilir (K.K.1,48).

Adak kurbanları sadece türbelere gidip kesilmez. İsteyen evinde de kesebilir. Eğer evinde yer yoksa cem evinde kesebilir (K.K.48).

Köyde tekkelere adakta bulunanların yanı sıra Allah'tan çocuk dileyip deve adağında bulunanlar da vardır. Çocuk sahibi olduktan sonra da adaklarını yerine getirirler, deveyi kesip dağıtırlar (K.K.22, 35).

Köyde yaşayan insanların çocuk sahibi olabilmek için Tanrı'ya, tekkelere kurban adağında bulunması, eskiden bu yana Türklerde var olan bir gelenektir. “*Adak yalnızca ayrıcalıklı, olağüstü tek bir varlığa değil, gücü olan her şeye, Tanrı'ya ve tanrulara, tınlara, atalara, put-ongonlara ve benzerlerine yönelik olduğu için kurban yemeği boyun tüm evrensel güçlerle dayanışmasının açık bir ifadesidir: yaşamın birliği inancının somut bir işaretidir*” (Roux, 2005: 2019).

Köyde kurbanlık bir hayvan dışında Tanrı'ya ya da tekkelere adakta bulunulması ise kansız kurban örneğidir. Saadettin Yağmur Gömeç, kansız kurbanlardan olan saçının bütün Türk boylarında müşterek olduğunu dile getirir. “*Saçı her boyun kendi emeğiyle kazandığı en kıymetli ve kutlu saydığı nimetlerden biri olur. Konar-göçer Türklerde bu süt, kımız, yağ; çiftçi Türklerde de buğday, darı, şarap; tüccarlarda ise para olabilir. Kansız kurban âdeti Sünni ve Alevi bütün Türklerde hala yaşıyor*” (Gömeç, 2016: 97). Çalışma alanımızda ise bugün insanlar kendi maddi imkânları el verdiği ölçüde çeşitli yiyecek-ışeceklerden ya da eşyalardan adakta bulunmaktadırlar.

Köyde çocuk sahibi olmak isteyenler her türlü tavsiyeyi dikkate alır. Tavsiye edilen bitkileri kaynatıp içer. Hamile kalıp sürekli düşük yapan kadınlar, hocaya gidip kendilerini okuturlar. Hoca denilen kişiler, köyden olmayan muska yazan hocalardır. Tüm uygulamalara rağmen çocuğu olmayan kişilere “kısır” denir. Ancak “kusur” kadında değil erkekte aranır. Erkeklerin suyu (meni) ölü olmadıktan sonra kadının gebe kalacağına inanılır. Kadın bu uygulamaları gerçekleştirip ya da doktora giderek tedavi olur. Böylece kadının çocuk sahibi olabileceği düşünülür (K.K.4,5,6,9).

Köyde kısırlık için söylenen bazı sözler;

“Meyvesiz ağaç dibine oturulmaz” (K.K.46).

“Allah devletsiz de evlatsız da bırakmasın” (K.K.46).

1.2.Gebeliğin Belirtileri

Gebe kadında ay hali (regl) olmaz. Midesi bulanır, ağzının tadı bozulur, rahatsızlık hisseder. Bunları yaşayan kadınlar, eski koca karılara gider, kendilerini kontrol ettirirdi. Onlar bir kadının hamile olup olmadığını anlardı (K.K.6,8).

Köyde hamile kadına “gebe, yüklü, hamile, filancanın (örneğin; Fatma’nın) çocuğu varmış, filanca çocuğa kalmış”tabirleri kullanılmaktadır (K.K.5,6,8).

1.3.Gebelikten Korunma

Günümüzde köyde genç kuşak gebelikten korumak için doktora müracaat etmekte ve doktor tavsiyelerine uymaktadır. Ancak köyün yaşlı kadınları gebelikten korunmak için eskiden köy ebelerine müracaat ettiklerini ifade etmişlerdir.

Önceleri köyde kadınlar gebelikten korunma metotlarını köy ebelerinden, koca karılardan öğrenip uygulamaktaydı (K.K.8,6).

Gebelikten korunma metodu olarak uygulanan yöntemlerden biri “soğuklama”dır. Soğuklama gebeliğe engel olmaktadır. Koca karılardan birinin tarifine göre bir kadının gebe kalmaması için ya rahmine buz koyması ya da buzu bir beze sarıp üzerine oturması gerekmektedir. Böylece “rahim soğuklar”, çocuk olmaz. Bu işlemin bir ay kadar devam ettirilmesi gerekir. Bu uygulama kadınların gebe kalmasını engeller. Koca karıların önerdiği bir başka uygulama ise rahme kibrit konmasıdır. Buna göre; beş tane kibrit bir araya getirilir ve barutlu kısımları bir araya gelecek şekilde bağlanır. İpliğin bir ucu bırakılır. Gece yatarken kibritler ipliğin ucu rahmin dışında kalacak şekilde rahme konur. Sabah iplikle birlikte kibritler çekilip atılır. Kibrit barutunun rahmi büzeceğine inanılmaktadır ve böylece kadın gebe kalmayacaktır. Bu uygulamaya da bir hafta devam etmek gerekmektedir. Koca karının verdiği bu tarifi gebelikten korunmada işe yaradığı düşünülmektedir (K.K.8).

Çalışma alanımızda günümüzde gebelikten korunma için kesin ve güvenilir çözüm doktor tedavisi olarak görülür. Gebe kalan bir kadın, düşük yapmak için bir çaba sarf etmez. Çünkü o çocuğun Allah tarafından verildiğine, çocuk aldırmanın ya da çocuğu düşürmeye çalışmanın uğursuzluğuna inanılır ve bu çaba Allah’a karşı gelme olarak yorumlanır. Kaynak kişilerin verdiği örnekler ve yaşanan olaylar ölümle sonuçlanmıştır. Bu sebeple gebelikten korunmada tıbbi çözümler aranmaktadır. Hamile kalan kadın ise mutlaka çocuğunu dünyaya getirir. Bu konuyla ilgili yaşanmış bir olayı naklediyorum;

“Bizim burada bir çaylak kıızı varmış, doğurmaktan bıkmış. Yine hamile kalmış, çocuğu doğurmak istemiyormuş. Çocuğu düşürmek için rahmine çıra (soba tutuşturmada kullanılan kıymıklı dal parçası) batırmış. Her yerini kanatmış çocuk yine de düşmemiş. Bu sebeple çocuk doğduğunda adını “Düşmeç” koymuş. Büyümüş, yetişmiş çocuk. Askere gitmeden birkaç gün

önce araba kazasında ölmüş. Çaylak kızını bana hamile kaldığımda çocuğunu sakın alderma ya da düşürmeye çalışma dedi. Ben hamile kaldığımda doğurmayı istemedim, düşsün diye çok uğraştım, düşmedi. Adını "Düşmez" koydum. Ama Cenabı Hak sonunda onu benden aldı, ded?" (K.K.11). Köyde yaşanan bu olay çocuk düşürmeye çalışmanın uğursuzluğa sebep olduğu ve ölüm getireceği düşüncesini oluşturmuştur.

Eski bir gelenek olan ve şu an uygulanmayan gebeliği sonlandırma metodu "küp vurma"dır. Köyde küp (testinin büyüğü) vurmanın kupa ve bardak vurma ile aynı şekilde yapıldığı anlatılır. Hamile kadın yere yatırılır. Para bir beze sıkıca bağlanır ve sıkıştırılır. Sonra yağa batırılıp yakılır. O yanarken küp paranın üzerine tutulur. Küp, bu sırada havayı çeker. Sonra küp kadının karnına basılır. Küp büyük olduğu için bu işlemde beze bağlı para yerine fitilde kullanılabilir. Bu şekilde gebeliği sonlandırılmaya çalışılan bir kadın ve bebeği hayatını kaybetmiştir (K.K.5,6). Köyde yaşanan bu olay da gebeliğin sonlandırılmaması gerektiği fikrini pekiştirmiştir.

1.4.Çocuğun Cinsiyetini Tahmin Etme

Çocuğun cinsiyeti hamile kadının daha çok karnının şekline göre anlaşılmaktadır. Kadının karnı sivri, öne doğru ise oğlu olacağı, karnı yanlara doğru büyümüşse, yayman (yaygın) ise kızı olacağı inancı mevcuttur. Kız bebeğe hamile kadının kalçalarında da büyüme olacaktır. Kadının karnına bakıp tahminde bulunulanlar, kadının karnı sivri ve ileri doğru ise "bunun oğlu var karnı ilerde", eğer karnı yaygınsa "bunun kızı var karnı yayman" derler (K.K.2,3,4,6,8,13). Hamile kadının yüzünde değişimler olur. Buna göre de fikir yürütülebilir. Eğer kadının yanaklarında çiller oluşmaya başlamışsa bu kızı olacağına işaret eder (K.K.10, 11).

Cinsiyet tespiti için yapılan bir uygulama da bebeğin anne karnında ne zaman canlandığıdır. Eğer bebek erkek ise çabuk canlandığına, kız ise geç canlandığına, kımıldamadığına inanılır. Erkek çocuğu anne karnında 4-4.5 ayda hareketlenirken kız çocuğu 6. ayda hareket etmektedir. Annenin karnında hissettiği karıncalanma (uyuşma) ise erkek çocuğu olacağına işaret eder. Erkek çocuğu gün alır. Kız çocuğu normal zamanı olan 9 ay on günde doğar ama erkek çocuk dünyaya biraz daha geç gelir. Hamile kadının oturduğu koltuğun ya da minderin altına ondan habersiz makas ya da bıçak konur. Kadın makasın üzerine oturursa kızı, bıçağın üzerine otursa oğlu olacaktır (K.K.1,3,46).

Hamile kadın bir yere oturur. Birisi gelir başından aşağı tuz ve şeker serper. Kadın hangisini fark ederse ona göre karnındaki bebeğin cinsiyeti anlaşılır. Eğer tuzu fark ederse oğlu olacaktır, şekeri fark ederse kızı olacaktır. Bu uygulama habersiz yapıldığında anne adayı, burnunu kaşırsa oğlu, yüzüne dokunursa kızı olacaktır. Bebeğin cinsiyeti aşırma sırasında da anlaşılmaktadır. Eğer anne acılı ve ekşili yiyeceklere örneğin turşuya aşırıyorsa oğlu olacaktır. Tatlı yiyeceklere aşırıyorsa kızı olacaktır (K.K.1,2,15).

Günümüzde bu uygulamalara güvenenlerin yanı sıra artık bunlara inanmayan ve bebeğin cinsiyetini sadece doktorun bileceğini dile getirenler de mevcuttur.

1.5.Çocuğun Cinsiyetine Göre Ayrım

Köyde kız ve erkek çocuk ayrımı yapılmamaktadır. Bu ayrım eskiden olmadığı gibi şimdi de yoktur. Bebeğin cinsiyeti Cenabı Allah tarafından belirlenmiştir, cinsiyet seçimi O'na karşı gelme olarak algılanmaktadır (K.K.1, 2,6,9,15).

Köyde bu fıkırlara sahip olanlar varken özellikle erkek çocuk isteyenler de bulunmaktadır. “Dumanımızı tütütsün, soyumuzu devam ettirsin, soyadımızı sürdürsün” demektedirler. Kız çocuk ise ana ve babaya daha çok düşkün olduğu, ileride kendisine bakacağı, ev işlerinde yardımcı olacağı için istenir. Köy halkından kimisi de Allah'tan her ikisini dilemektedir. Her ikisine sahip olmanın keyfinin başka olacağı düşüncesi içindedirler (K.K.3,4,6).

1.6.Gebe Kadının Kaçınmaları/Uygulamaları

Yılmazköy'de gebe kadın, gebeliği süresince kendisini ve bebeğini dönemin zararlı etkilerinden korumak için kaçınmalarda bulunur ya da bu dönemde kendisine ve bebeğine faydalı olacağına inandığı uygulamaları gerçekleştirir.

1.6.1.Gebe Kadının Kaçınmaları

Gebe kadın hamileliği sürecinde kendisini ve bebeğini olumsuz etkileyeceğine inandığı bazı eylemlerden uzak durur. Bu hususta Örnek şunları ifade eder:

“Bu kaçınmaların temelinde, anne ile karnındaki çocuğun arasında, sıkı bir yazgı birliği, bir özdeşlik olduğu tasarımı yatmaktadır. Fikir çağrışımlar ve “analojik” düşünceyle beslenen bu tür kaçınmalar sadece geleceğin annesinin davranışlarını değil, aynı zamanda onun yakınlarını

da ilgilendirmekte, giderek grubun benimsediği ve uyguladığı birer kaçınma kalıbı durumuna gelmektedir” (Örnek, 2016: 192).

Aydın Yılmazköy yöresinde de gebe kadınların bu süreçte dikkat ettiği bazı uygulamalar vardır.

Gebe kadın hamileyken ciğere dokunmamalıdır. Eğer ciğere dokunmuşsa vücudunun herhangi bir yerine elini değirmemelidir. Gebe kadın ciğer elleyip vücudunda nereye dokunursa bebeğin o bölgesinde “ciğer beni” olacağı inancı vardır. Bu bene ciğer beni denmesinin sebebi ise benin ciğer şeklinde olmasıdır (K.K.2,3,5,8,9,11).

Bunu merak edip sınamak isteyenler olmuştur. “*Ben hamileliğimde ciğere dokunmuşum. Bu inancı bilmiyordum. Annem gördü sordu bana bir yerime dokunup dokunmadığımı. Dokunmuşum demek ki çocuğumda ciğer beni oldu. Sonra annem anlattı bana. Kendisi denemiş. Ciğere dokunmuş. Sonra görünmeyen bir yerine-koltuk altına- dokunmuş. Kardeşimin koltuk altında ciğer beni olmuş*” (K.K.2).

Kadın hamileliği süresince ve doğum sonrası da kırkı çıkana kadar et doğramamalıdır. Eğer mecburi bir durum oluşursa eti bir yakını doğramalıdır. Yoksa bebekte “et beni” oluşur. Hamileyken dokunulmaması gereken bir başka şey de güldür. Eğer güle dokunulursa bebekte “gül beni” oluşur inancı vardır (K.K.1,2,9).

Hamilelikte bitki çayı içerken de dikkat etmek gerekmektedir. Özellikle ada çayı içmek bebeğin düşmesine sebep olmaktadır. Gebe kadın, kaçınması gerekenlere gebeliğinin özellikle aşerme döneminde dikkat etmelidir. Bu dönemde biber yememelidir. Yoksa çocuk acılı, sıkıntılı olur (K.K.8,10).

Hamile kadın çirkin insana da bakmamalıdır. Yoksa çocuğu ona çekecek (benzeyecek), çirkin olacaktır. Köyde gebe iken bakılmaması gereken hayvan maymundur. Eğer hamileyken maymun görüp de bakılırsa çocuk kusurlu doğacaktır. Köyde hamileyken maymun gördüğü için çocuğu sakat olarak doğan vardır (K.K.4,5).

Yaşar Çoruhlu, Türk dünyasında İslamiyet’ten sonra maymunun çoğu olumlu anlamının ortadan kalktığını söyler. “*İslami tasavvurlarda maymun olumsuz nitelikleriyle ön plana çıkar. Tuhfetü’l-Müneccim ve Marifetnâme gibi eserlerde maymun ylında savaş, fitne, bastalık ve yankesiciliğin çok olduğuna dair verilen açıklamalar bu duruma işaret eder. Maymun hilekâr, kurnaz ve edepsiz insanların alegorisi olarak kullanılmıştır*” (Çoruhlu, 2015: 198).

Çoruhlu'nun da ifade ettiği üzere maymunun İslamiyet'ten sonra olumsuz bir anlam kazanmış olması, çalışma alanımıza da yansımış bir inanıştır. Hem bu inanın olması hem de yaşanmış bir olay bu inancı pekiştirmiştir.

Hamile kadın gebeliği süresince saçını kestirmemelidir. Yoksa çocuğun ömrü kısa olacaktır (K.K.6). Gebelik süresince dikkat edilmesi gereken bir başka nokta da annenin saçını boyatmaması gerektiğidir. Kadın gebeyken saçını boyatırsa bebeğe zararı olacaktır (K.K.5). Gebe kadın sakız çiğnememelidir. Yoksa bebeğinin kulağı ağrır (K.K.7).

Sedat Veyis Örnek, kadının gebeliği sürecinde dikkat ettiği kaçınımların ve uygulamaların temelinde bebeğin anne karnında ilk oynadığı sırada, annenin baktığı, gördüğü, yediği nesnelere etkileyici gücünün çok daha yoğun ve belirleyici olması ve bebeğin oluşumunun o andan itibaren başladığı inancından kaynaklandığını ifade eder (Örnek, 2016: 192-193).

1.6.2. Gebe Kadının Uygulamaları

Gebe kadının istekleri gebeliği süresince yerine getirilmeye çalışılır. Gebe kadına yeme-içme denmez. Köydekiler hamile kadına imkânları el verdiğince ne isterse yedirip, içirirler. Ancak eskilerden gelen inanışlara göre dikkat etmesi gerekenler vardır.

Hamile kadın çocuğu güzel olsun diye yüzü güzel kişiye bakmalıdır. Bir kadın çocuğunun yüzünde gamze olmasını istiyorsa hamileyken ayva yemelidir (K.K.4,10,14).

Eskiden bu yana devam eden bir uygulama ise; çocuğunun güzel olmasını isteyen gebe kadının yere bakmasıdır. Gebe kadın yere bakarsa çocuğu toprak, yer kadar güzel olacaktır. Gebe kadın bunun yanı sıra eğer çirkin bir şey görürse de yere bakmalıdır. Hem çocuğunu o çirkinlikten korumuş olacak hem de onun güzel olmasını sağlayacaktır (K.K.5).

Bu uygulama Yeryüzü Ana'nın kutsal olması inancına dayanır. "*Yerin, toprak olarak, yani üzerindeki toprak katmanı ve yeraltıyla kazandığı en önemli teofanilerinden biri de onun sonsuz üretkenlik kapasitesi, yani "doğurganlığıdır."* Bir ana tanrıça ya da bereket tanrıçası olmadan önce yer, bir Tellus Mater, yani Ana'dır" (Eliade, 2015: 248). Eliade eserinde Yer Ana'nın kutsallığını açıklarken, bu fikrin insan soyunun topraktan türediği fikrini

doğurduğunu, bu inanın yerini de zamanla yerin çocukları koruduğu, her gücün kaynağı olduğu ve yeni doğanların yere (daha doğrusu orada bulunan anne ruhuna) adanması gerektiği inanışına bıraktığını ifade eder. (Eliade, 2015: 251). Çünkü “*Yeryüzü Ana, yerin sabibi, tüm canlı varlıkların kaynağı, çocukların bekeçisi ve ölülerin gömüldükten sonra dinlendikleri, yenilendikleri ve sonra Yeryüzü Ana’nın kutsallığı sayesinde yeniden yaşama döndükleri rahim olma ayrıcalıklarını her zaman korumuştur*” (Eliade, 2015: 263).

Çocuk güzelliği soy ile ilişkilendirilir. İnanişe göre çocuğun güzelliği soydan olur.

“Çocuğun güzelliği;

Haydan olur,

Huydan olur,

Arap atlar taydan olur,

Her güzeller soydan olur” (K.K.6).

Eğer soyun güzelse güzel olursun. Eskiler böyle derdi. Demek ki güzellik soydan gelir (K.K.5,6).

Gebe kadının yerginlik zamanında/aş yererkene (aşerme döneminde) midesi çok bulanıyorsa, çok fazla kusuyorsa tavuk yalağına (tavukların su içtikleri yer) elmayı batırıp kadına verirler. Gebe kadın bu elmayı yediğinde bulantıları ve kusmalarını ortadan kalkacaktır (K.K.5,6).

2. Aydın Yılmazköy’de Doğum Sırası Âdet ve Uygulamaları

2.1. Doğum Hazırlığı/ Doğum Olayı

Çalışma alanımız olan Aydın Yılmazköy’de doğum âdetleri güncelliğini korumaktadır. Bazı uygulamalar günümüzde artık yaşamasa da, eskiden uygulandığında olumlu sonuçlar verdiği için devam ettirilen inançlar mevcuttur.

Köyde “koca karı”, “bilen kişi” olarak tabir edilen köy ebeleri artık yoktur. Eskiden köy ebeliği yapmış kimseler ise artık bu uygulamaların olmadığını, insanların doktorsuzluktan ya da çaresizlikten kendilerine başvurduğunu ifade etmektedirler.

Köyde 90'lı yıllardan itibaren doğumlar hastanede yapılmaktadır. Köyde gerçekleşen doğumlar ise mecburiyetten köyde olmuştur. 2000 yılında köye sağlık evi (ocağı) açılmıştır. Burada köydeki hamile kadınları takip eden ebe mevcuttur ve bu ebe sağlık evinde kalmaktadır. Kendisine gelen doğumları yaptırmaktadır. Çocukların aşısı ve takibi bu ebe tarafından yapılmaktadır. Sağlık ocağına haftanın iki günü doktor gelmektedir (K.K.1,2). Artık köydeki sağlık ocağına da talep yoktur. Hamile kadınlar doğum yapmak için ya da kontrolleri için Aydın'daki hastaneleri tercih etmektedir. Eskiden köyde doğum yaptıran köy ebeleri ise şu anda köyde doğum yaptırmamaktadır ancak bildikleri bazı pratik ve uygulamaları genç kuşaklara aktarmaktadırlar. Köyde eskiden doğum yaptıran bu kadınlara hediyeler verilirdi. Bu hediyeler; başına beyaz keten/yağlık (beyaz tülbent), kına, bir kalıp sabun, etek, bluzdu. Herkes maddi durumuna göre hediyeler verirdi ve doğumlar evde yaptırılırdı. Ebeler, kim doğum yapacaksa onun evine giderlerdi. Köyde bir doğum odası yoktu (K.K.3,4,6).

Doğum yaklaşınca hazırlıklar başlar. Doğum hazırlığını gebe kadın yapar. Bu hazırlığı kız ya da erkek tarafından isteyen de yapabilir. Yapılan hazırlıklar bebeğe beşik, yatak, yorgan, yastık, anneye ve bebeğe pijama almaktır. Bunun yanı sıra isteyen babaanne, anneanne ya da anne bebek erkek olacaksa “baş pırtısı”nı (düğünde gerdek gecesi sonrası gelinin başına bağlanan geleneksel örtüler, üç etek, köynek olmak üzere hazırlanan Tahtacılar özgü geleneksel kıyafetler) hazırlar. Bu sadece erkek çocukları için yapılan bir hazırlıktır. Çünkü “baş pırtısı”nı erkek tarafı hazırlar (K.K.3,4,5).

Gebe kadının doğumun yaklaştığı karnının büyüklüğünden anlaşılır. Çünkü karnı daha büyür ve aşağı iner. Kadını görenler, “bunun günü yakın derler”. Eskiden köyde yapılan doğumlarda doğum odası olmadığı gibi bir araç kullanımı da söz konusu değildi. Doğum, kadının karnının yanlarına ve üst kısmına baskı uygulanarak gerçekleştirilirdi. Eğer bebek ele gelmez, kayarsa bezle tutulup çıkarılırdı (K.K.6). Doğumu güçleştiren nedenler; bebeğin ters gelmesi, bebeğin içinde bulunduğu zarın yırtılmaması, rahmin dar olması, âlet eksikliğidir (K.K.7,8,16). Köyde gerçekleşen doğumlarda zarla doğan bebek olmamıştır. Doğumu yaptıran ebeler, doğum esnasında doğumun kolay olması için zarı özellikle elleri ile yırtardı. Eğer yırtmazsa, kaygan olan zardan ötürü doğumun zor olacağı düşünülürdü (K.K.5,6).

2.2. Doğumun Kolay Geçmesi İçin Yapılan Uygulamalar

Çalışma alanımız olan Yılmazköy'de de doğumun kolay geçmesi için yapılan uygulamalar vardır ve bunlar günümüzde de devam ettirilmiştir.

Kadın doğumuna yakın, eteğine buğday, darı ne varsa alır ve tavuklara atar. Böylece hamile kadının çabuk doğuracağına inanılır (K.K.5,6). Doğumun kolay geçmesi için yapılan bir diğer uygulama ise Eşe-Fatma Ana'ya kestane adamaktır. Doğum başladıktan sonra kestane adağında bulunulur. Doğum kolay ve iyi geçtikten sonra bir ya da iki kilo kestane alınıp, haşlanır. Kız çocuklarına dağıtılır. Bu geleneğin bir temeli vardır. Bilinen ilk ebe Fatma Ana'dır. Fatma Ana ebe olduğundan etrafındaki tüm kadınlara o doğum yaptırmış. Bir gün Hz. Ali'ye artık doğum yaptırmayacağını, çünkü bu çocukların ölümlerinin nasıl olacağını gördüğünü söylemiş. Bunun üzerine Hz. Ali, Hz. Fatma'ya Veysel Karani'nin eşi Eşe'ye el vermesini söylemiş. Hz. Fatma, Eşe Ana'ya el vermiş. Ondan sonra doğumları Eşe Ana yaptırmış. İlk iki ebe Fatma ile Eşe'dir. Bu sebeple adaklar Eşe-Fatma Ana'ya adanır. Kestane adanmasının sebebi ise; Eşe Ana'nın kestaneyi sevmesidir (K.K.7,76).

Hz. Fatma'nın doğum yapan kadınlara yardım ettiği inancı Türkiye'nin birçok yöresinde vardır. Bayat, *“Doğum sırasında ‘Fatma Ana’nın eli’ ifadesine Türkiye’nin birçok yöresinde rastlandığını söyler. Nitekim ebe doğum yapan kadının sırtını sıvazlarken ‘el benim elim değil, Fadime Ana’nın eli’ der ve böylelikle de Fadime Ana’nın doğum yaptırdığına ve bu doğumun kazasız belasız olacağına, doğan çocuğa Fadime Ana’nın himayedarlık ettiğine inanılır”* der (Bayat, 2015a: 163). Orhan Acıpayamlı ise gebenin sancılarını sıklaştırmak, kolay doğumu temin etmek, zor doğuma mani olmak, çocuk ters gelmişse eski haline getirmek amacıyla başvurulan tedbirleri derlemiştir. Bunlar içinde gebenin karnına Fatma Ana yaşmağının bağlanması, içinde Fatma Ana adlı bitkinin bekletildiği suyun yazılı bir fincan, yazılı bir tabak, yazılı kap, yazılı tas, ayakyolu testisi yardımıyla gebe kadına içirilmesi vardır (Acıpayamlı, 1974: 39-44). Bu inançların temelinde Şaman mitolojisi ve İslamiyet senkretizminden kaynaklanan Hz. Fatma'nın kadın şaman olması fikri yatabilir. Fuzuli Bayat, şaman mitolojisinin dinlerin tesiri ile tabakalaşıp, bazı olguların kutsal dini şahıslara ve yüce tapınma kültürüne mal edildiğini, zamanla bu tip etkileşimlerin İslam çevresinde olduğu gibi Lamaist ve Hıristiyanlık çevresinde de görüldüğünü söyler. Hatta bir Orta Asya Şaman efsanesinde Orta Asya Şamanlarının baksılarının pirinin Hz. Fatma olduğu söylendiğini ifade eder (Bayat, 2015b:158-159).

2.3.Yıkama

Bebek ilk olarak doğduktan sonra yıkanır (K.K.3). Kimisi ise bebeği yıkamak için, bebeğin göbeğinin düşmesini beklemektedir. Bebek bir hafta ya da on günlük

olduğunda göbeği düşer, bebeği öyle yıkarlar. Göbeği düştükten sonra ise her üç ya da dört güne bir bebek yıkanabilir (K.K.8).

2.4. Tuzlama/Ballama

Tuzlama kısa sürede yapılmalıdır. Tuzlama gecikirse bebeğin teni tuzu kabul etmez (K.K.70,71). Tuzlama, çocuğun göbeği düştükten sonra yapılır. Köyde tuzlama için “ballama” tabiri de kullanılmaktadır. Çocuğa bal, tuzu tutması için sürülmektedir. Önce bal sürüldüğü için bu işleme, “ballama” da denilmektedir. Tuzlama/ballama çocuğun teni kokmasın diye yapılmaktadır. Bebek bir bezin üzerine yatırılır. Önce vücuduna özellikle ellerinin arasına ve ayaklarının altına bal sürülür, ağzına bal damlatılır. Daha sonra önceden dibekte dövülüp toz haline getirilen tuz, şeker, kuru karanfil bebeğin vücuduna sürülür. Bu işlem bebeğin göbeği düştükten sonraki günlerde yapılır. Bebek yedi-sekiz günlük iken tuzlama yapılabilir (K.K.1,2).

Bebeğin tuzlanması bebeğin sağlık durumuna göre değişmektedir. Eğer bebek zayıf ve çelimsizse tuzlama için bir hafta beklenir. Bebek gürbüzse doğumdan üç-dört gün sonra da tuzlayan vardır. Tuzlama öncesi kimisi bal yerine ballı suyu tercih etmektedir. Öncelikle çocuk yıkanır ve bir bezin üzerine yatırılır. Vücuduna ballı su sürülür. Sonra tuz dövülür ve incecik çekilir. Bu uygulamanın amacı; tuzun çocuğun tenine batmasını engellemektir. Önceden çekilmiş tuz bebeğin vücuduna sürülür. Kuru karanfil bebeğin kulaklarına, dudaklarına, koltukaltlarına ve bacak aralarına ekilir (serpilir). Böylece bebek büyüdüğünde kokmayacaktır. Bu uygulama sabah yapılırsa akşama dek durur, akşam bebek yıkanır. Eğer akşam yapılırsa bebeği yıkamak için sabahın olması beklenir. Ancak bebek bu işlem sonrası huzursuz olur, uğunursa (ağlamaya başlamak) birkaç saat bekletilip yıkanabilir (K.K.3,4,5).

Tuzlama yapmadan önce bal ya da bal-su karışımı tercih etmeyen de vardır. Bu şekilde tuzlama yapanlar; tuz, şeker, kuru karanfil birlikte dövüp tülbentten geçirmektedirler. Böylece bebeğin teni zarar görmez. Kına gibi görünen bu karışımı bebeğin vücuduna sürerler. Ardından bebek güzel olsun diye yanaklarına şeker sürülür. Koltuk altlarına ve bacak arasına karanfil serpilir. Böylece ileride bebeğin teni kokmayacak ve pişmeyecektir (K.K.5,6).

Tuzlama işlemini sadece tuz ve kuru karanfille gerçekleştirenler de vardır. Eskiden tuzlama öncesi bebeğin vücuduna bal değil pekmez sürülmüş. Şimdi ise bu uygulama bırakılmıştır. Çocuğa önce banyo yaptırılır. Böylece tuz vücuduna

daha kolay yapışacaktır. Önceden dövülmüş ve tülbenkten geçirilmiş tuz ve karanfil bebeğin vücuduna sürülür. Ayrıca göz ve ağız kenarlarına, koltuk atlarına karanfil sürülür. Ağız kenarı ve koltuk altına karanfil sürülmesindeki amaç; ağız kokusu ve koltuk altı kokusunu önlemektir. Çocuk bu şekilde bir gece bekletilmelidir ama eğer çok ağlarsa birkaç saat sonra yıkanabilir (K.K.4,9,10,11).

Köyde daha eski kuşak tuzlama işlemini sadece tuzla gerçekleştirmektedir. Her tuzlamada olduğu gibi önce bebek yıkanır ve her tarafına özellikle “el yakasına” (ensesine) tuz sürülür. Çocuk ileride çalışırken terlemeyecek ve kokmayacaktır (K.K.8).

Köydeki inanişaya göre tuzlamaya nereden başlandığı da önemlidir. Çünkü geleneklere göre bunun bir sırası bulunmaktadır. İnanışaya göre tuzlamaya nereden başlanırsa çocuk en çok o eşyasını eskitir. *“Benim oğlunu tuzlamaya ayaklarından başladılar. O yüzden ayakkabısını çok eskitir. Tuzlarken koca karı öyle tuzladı. Koca karıya tuzlamaya önce elinden başla dedim, olmaz savruk olur dedi, tuzlamaya ayağından başladı. Saçısız olur diye kafasından da başlamadı tuzlamaya”* (K.K.9,4).

2.5.Göbek Kesme

Yılmazköy’de kesilen göbek geçmişten bu yana hiç atılmamıştır. Ya saklanmış ya da bebeğin bahtını güzel kılacağına inanılan ritüellere göre gömülmüştür.

Eskiden göbek kesme işlemi doğumu yaptıran kadınlar tarafından yapılırdı. Göbek kordonunu dört parmak ölçülür, kesilip bağlanırdı (K.K.3).

Göbek kesme işlemi her zaman ebeler tarafından yapılmaz. Bazen doğumda bulunan aile büyüklerinden biri de gerçekleştirebilir.

“Ben ebelik yaptım ama hiç göbekte kesmedim. Yaptırdığım doğumlarda çocukların göbeklerini babaannesi ya da anneannesi kesti. Orada hazır, temiz olan bir makasla ya da bıçakla kesiyorlardı” (K.K.6).

Göbek düştüğü zaman hatıra olarak sandıkta saklanmaktadır. Eğer sandıkta saklanmıyorsa inanişalara göre bebeğe şans getirecek yerlere gömülür. Kimisi çocuk okusun diye bebeğin göbeğini kitabın arasına koymaktadır kimisi de doktor ya da hemşire olsun diye hastane bahçesindeki ağaç dibine gömmektedir. Öğretmen olsun diye okul bahçesindeki ağaç dibine gömenler de olmaktadır (K.K.9,10,11).

Köyde bebeğinin göbeğini saklayanların yanı sıra saklamanın uğursuzluk getireceği ya da çocuğun kısmetini, bahtını kapatacağına dair inançlar da mevcuttur. Bu inanca dair yaşanmış bir olayı naklediyorum;

“Ben de saklıyordum çocuklarımın göbeklerini. Benim oğlanlar evlenmiyordu. İkisinin göbeği bir arada sandıktaydı. Hangisi hanginin bilmiyordum. Aldum, sizin ikinizin göbeğini ayırıyorum nasibiniz varsa ayrı ayrı çıksın dedim, yola doğru attım. Büyük oğlum evlensin, kısmeti bağlı diye yaptım. Aradan zaman geçti, büyük oğlum ile küçük oğlumun arası yedi yıl. İkisi birer hafta ara ile evlendi?” (K.K.12).

2.6.Çocuğun Eşi

Yılmazköy’de günümüzde doğumlar hastanelerde olmaktadır. Bu sebeple artık çocuğun eşi ile ilgili gerçekleştirilen bir uygulama yoktur. Görüştüğümüz kaynak kişiler doğumların eskiden köyde evlerde yapıldığını ve doğum sonrası çocuğun eşinin gömüldüğünü aktarmıştır.

Köyde eskiden köy ebeliği yapan kadınlar bulunmaktadır. Bu kişiler, çocuğun eşi ile ilgili yaptıkları uygulamayı aktarmaktadırlar; *“Çocuk ve eş anadan çıktıktan sonra eşteki kanı elimizle çocuğa doğru savardık. Böylece eşteki kanı sıkarak çocuğa doğru gönderirdik. Bu uygulamayı çocuk bazılı (toplu) olsun diye yapardık. Ardından çocuğun göbeğinden itibaren dört parmak ölçülür, bir iplik bağlanıp göbeği kesilir. Göbekte kesildikten sonra ebe, kandan biraz alır, bebeğin yanaklarına sürer. Bu bebeğin yanakları pembe olsun diye yapılır. Eş çocuktan ayrılınca aileden biri tarafından gömülür. İki çocuğun arası yakın olsun isteyenler, çocuğun eşini eve yakın bir yere gömerdi. İki çocuğunun arasının uzak olmasını isteyenler ise eşi evden uzağa gömerdi?” (K.K.70,71).*

Eskiden çocuğun eşi köpek ya da başka hayvanların yememesi için gömülürdü. Çünkü insanın esidir, doğan çocuğun kardeşi gibidir. Günümüzde doğumlar genelde hastanede olduğu için bu uygulama köyde olan doğumlarda yapılmaktadır (K.K.6).

2.7.Çocuğun İlk Bezi

Köyde bebeklerin ilk bezleri ya yıkanıp hatıra olarak saklanmaktadır ya da nazara karşı bir uygulama için kullanılmaktadır. Bezi hatıra olarak saklayanlar yıkayıp sandıkta saklamaktadır. İnanışa göre bebeğin ilk bezi kapının girişine koyulursa bebeğe nazar değmez. Yaşı daha büyük olanlar bu uygulamanın gençlerde oluştuğunu ifade etmektedir. Bebeğin pis bezinin yazgının (odada bulunan halı ya da kilim) altına

konması nazarı önlemektedir. Pis olan bezin üzerine basıp geçen kem gözlerin nazarı değmeyecektir (K.K.2,11,12).

3.Aydın Yılmazköy’de Doğum Sonrası Âdet ve Uygulamaları

3.1.Lohusa Bakımı/Ziyareti

Köyde yeni doğum yapmış kadına “lohusa” ya da “kırklı” denilmektedir. Doğum sonrası kırklı (lohusa) kadını sadece kadınlar ziyarete gider. Erkekler ziyaret edemez. O süreçte bebeği ve anneyi sadece baba görebilir. Kadının babası, amcası, dedesi ve diğer erkek akrabaları kırkı çıktıktan, lohusalık dönemi sona erdikten sonra bebek ve anneyi ziyaret edebilir (K.K.9,17).

Kırklı kadını ziyarete giden kadınların da dikkat etmesi gerekenler vardır. Kırklı kadını ziyarete adetli (regl) kadın gidemez. Eğer giderse çocuk hastalanır ya da vücudunda sivilce, leke oluşur. Ziyaret etmesi için adet döneminin sona ermesi ve yıkanıp temizlenmesi gerekir. Bir kadının lohusa anneyi ve bebeği ziyaret etmesinden sonra bebeğin rahatsızlanması, bebeğin annesine ziyarete gelen kişinin adetli olduğu düşündürür. Adetli iken ziyarete gelenin iyi niyetle geldiği düşünülmez. Eğer mecburen gitmişse bunu anneye söylemelidir. Anne de bebeğini ona göstermez. Adetli kadın da bebeğin üzerindeki örtüyü açıp bebeğin yüzüne bakmamalıdır. Lohusa kadını ziyarete giden kadın akşam eşyle münasebette bulunmuşsa bebeğe bakmamalıdır. Ziyareti sırasında bunu bildirirse çocuğu ona göstermezler. Yoksa çocuk hasta olur. Lohusa kadın “kırkı çıkıncaya kadar” (doğum sonrası kırk günün dolması) pek banyo yapmamalıdır. Üşütüp hastalanabilir. Dikkatli davranmalıdır (K.K.8,9,10,11).

Lohusa ziyaretinde konuklara “gövet/göyvet” adı verilen karışık çerez ikram edilir. Bu mutlaka yapılması gereken bir ikramdır. Gövetin yanı sıra lokum, bisküvi, ceviz, meyve suyu, kola, şerbet, oralet ikram edilir. Bu ek ikramlar ev sahiplerinin tercihinine bağlıdır. Geleneksel bir ikram olan “gövet/göyvet” eskiden tabaklara konulup evlere dağıtılırdı şimdi ise bu uygulama mevcut değildir. Günümüzde gövet/göyvet lohusa kadın ve bebeğini ziyarete gidenlere ikram edilir (K.K.1,4,5,8,15).

Ziyarete gidenler bebeğe altın, para takarlar. Kimisi bebeğe kıyafet götürür. Özel günlerde insanlar birbirlerini yalnız bırakmaz, köy halkı arasında sevinç ve üzüntü mutlaka paylaşılır. Anne için özel bir hediye götürün olmaz. Ancak lohusa kadının sütü olsun diye tatlı, özel olarak hazırlanan süt yapıcı çorbalar yapıp götürülür (K.K.1,2,8,18).

3.2.Lohusa Sütü

Doğum sonrası sütü olmayan ya da sütü az olan kadının sütü olması için bazı yiyecekler yedirilerek sütünün artması sağlanır.

Sütü olmayan kadına sütü gelmesi için bol bol kuru börülce kaynatılıp yedirilir. Soğan da annede süt yapar ama bebekte gaza sebep olacağı için çok fazla tercih edilmez. Kuru börülceyi soğanla tüketmek annede sütü artırmada oldukça etkilidir. Bu uygulamalar dışında tahin helvası ya da un helvası yemek de annede süt yapar (K.K.3,4,11,40,41,44).

Köyde sütü olmayan kadın “kola helvası” ve “şekerli çorba” yemektedir. Bunları özellikle lohusa ziyaretine gelenler getirir. Özellikle yaşlı kadınlar lohusa ziyaretine giderken şekerli çorba götürmektedir. Şekerli çorbaya “doğum çorbası” da denir. Bu çorba ılık olarak tüketildiğinde annede süt yapmaktadır.

Şekerli Çorba/Doğum Çorbası:

Pirinç ve un kavrulur. Sonra bu karışıma bir miktar su ilave edilir. Kaynayana dek karıştırılır. Çorba sütlacın sulu hali gibidir (K.K.1,2).

Kola Helvası:

Muhallebi kıvamında olan bir tatlıdır. Nişasta, su, şeker karıştırılır. Ayrın gibi çırpılır. Sonra bu karışım kaynayan suyun içine atılır. Macun kıvamına gelince tabaklara konular, donması beklenir. Ilık olarak yendiğinde annede süt yapar (K.K.1,2,15). Bu uygulamalar, lohusa kadının “südü ensin” (lohusa kadının sütünün gelmesi) diye yapılır (K.K.8).

Lohusa kadın bir şey canı çekerse onu mutlaka yemelidir. Bu durum sadece lohusalık dönemi için değil emziren kadınlar için de geçerlidir. Bebeğini emziren kadına “emzikli kadın” denir. Lohusa ya da emzikli kadın bir şey yemek istediğinde mutlaka verilir. “Sütü çeker, sütü umar” denilir ve yemek istediği yiyecek temin edilmeye çalışılır. Eğer istediği şeyi yiyemezse kadının göğsü önce şişer sonra göğsünde yara oluşur. İnanişe göre eğer istediği şeyi yemesi gecikirse de göğsünde şişlik, ardından yara oluşur. Lohusa ya da emzikli kadın istediği şeyi yediği vakit göğsündeki bu şişlik iner. Bu sebeple kadının en kısa sürede istediği şeyi yemesi gerekir (K.K.5,7).

Eğer bir kadının sütü yoksa başka bir kadın onun çocuğunu emzirebilir. Ama annenin dikkat etmesi gereken bir şey vardır. Çocuk, annesi dışındaki bu kadının sütünü emip deliksiz uyuyabiliyorsa bu kadının sütünün çocuğa yaradığını gösterir. Köyde “sütü yaradı” denir. O kadının çocuğu emzirmesine izin verilir. Eğer çocuk, o kadını emdikten sonra huzursuz bir şekilde uyumuş, sık sık uyanmışsa bu sütün çocuğa yaramadığı anlamına gelir ve kadının o çocuğu emzirmesine izin verilmez (K.K.7).

3.3.Lohusa Yatağı/Doğum Yatağı

Eskiden insanların maddi durumu şimdiye nazaran daha kötü olduğu için lohusa yatağı/doğum yatağı uygulaması yoktu. Bu uygulama yörede son zamanlarda başlamıştır. Günümüzde doğum yapan kadının evinde müsait olan bir yerde onun için yatak hazırlanır. Lohusa kadın o yatağa yatar. Lohusa yatağı genelde ziyaretçilerin geleceği odada bir yatak ya da kanepeler üzerine hazırlanır. Üzerine temiz çarşaf ve yorgan konur. Bebeğin beşiği annenin yatağının yanına yerleştirilir (K.K.1,2,15).

3.4.Albasması

Köyde albasması inancı mevcuttur ancak albasmasının ne olduğu, neden bundan sakınmaları gerektiği konusunda bir bilgi edinilememiştir. Albasmasından sakınmak için gerçekleştirilen ritüeller vardır.

Kadınlar doğum yapınca eskiden beri başına “al kuşak” bağlanır. Hatta bu kuşak köyde evli kadınların başına bağladığı altta mor, ortada kırmızı üstte yeşil renklerin bulunduğu kuşaktır. Kadınlar şimdi bu kuşak yerine başına al yemeni bağlamaktadır. Yemeni bağlamak istemeyen kırmızı taç takmaktadır ya da başına kırmızı kurdele bağlamaktadır. Yaşlılar bu durum için “al olsun da nasıl olursa olsun” demektedir. Başında al olursa kadını albasmayacaktır (K.K.1,8,13).

3.5.Kara Basması/Gara Güre

Çalışma alanımızda “kara basması/gara güre” isimleri altında karabasan inancı mevcuttur. Ancak bu köyde karabasan değil, “kara basması” ya da daha çok “gara güre” olarak ifade edilmektedir. Uyku halinde yaşanan bu durum özellikle lohusa kadınlarda olduğu gibi başka insanlara da olabilmektedir. Karabasan kişinin kadın, erkek evli ya da bekâr olması fark etmemektedir.

Kara basması kötü rüyadır. Gara güre, insan maymun karışımı bir şeytandır. Karabasan kişi bağırır da sesi duyulmaz, uyanamaz. Bu şeytan insanın ümüğüne çöker. Kişiyi öldürebilir. Gara güre üzerine çöktüğünde kişi uyanamaz, yerinden kalkamaz. Özellikle sırt üstü yatıldığında gelir, uyunan kişinin üzerine oturur. Uyuyan kişi onu fark edip üzerinde iken onu sallamazsa, dürtmezse kalkmaz. Gara güre, özellikle lohusa kadınları rahatsız eder (K.K.7,16,18).

3.6.Hamaylı

Köyde lohusa kadın “kırklı” olarak çağrılır. Kadının kırkı doluncaya kadar dikkat etmesi gereken inanışlar vardır. Bu kaçınmaları yerine getirdiği takdirde kırkı sorunsuz geçecektir.

Lohusa kadının yattığı odanın kapısına ya da kapıya yakın bir yere beyaz bir bez parçası bağlanır. Buna “beyaz bayrak” denir. “Beyaz bayrak”, beyaz kumaş sıyrıntısından (parçasından) ya da beyaz yazmadan yapılır. Beyaz bayrak bağlanmasındaki amaç; “Hamaylı” adı verilen şeytanın gelmesini engellemektir. Hamaylıyı gören olmamıştır ama şeytan olduğu bilinir. Eğer odaya girerse anneye ya da bebeğe zarar verecektir. Beyaz bayrak kapıya bağlanırsa Hamaylı içeriye giremez. Bu uygulama sayesinde bu güne kadar kimseye zarar verememiştir (K.K.1,2,10,11,12).

Frazer, çeşitli toplumlarda kötülüklerden korunmak için yapılan uygulamaları örneklendirir. Bu uygulamaların yapılmasının amacı; kötülüklerin var olduğu (bu kötülükler toplumdaki bir hastalık, felaket ya da uğursuz sayılan bir olaydır) topluluğu bir hamlede sıkıntılardan kurtarmaktır. Bu uygulamalar ise bu kötülüklerin bir başka kişiye, hayvana, nesneye aktarılması ya da kovulmasıdır. Böylece o yörenin insanları şeytan ya da kötü olarak atfedilen varlıkların zararlı etkilerinden korunmuş olur. Frazer, kötülüklerin kovulmasının iki yolu olduğunu söyler. “*Kötü etkilerden genel kurtulmalar, kovulan kötülüklerin maddesiz ve görünmez mi, yoksa maddi bir taşıyıcıda ya da günah geçişinde bedenleşmiş mi olduğuna bağlı olarak iki sınıfa ayrılabilir. Birincisine, kötülüklerin doğrudan ya da dolaysız kovulması denilebilir; ikincisineyse, dolaylı ya da dolaylımlı kovulma, ya da günah geçişiyile kovma denilebilir*” (Frazer, 2012: 149-150). Biz de Aydın Yılmazköy halkının yeni doğum yapan anneyi ve bebeği Hamaylı adı verilen şeytandan korumak amacıyla kapıya beyaz bayrak bağlamasını bu tür uygulamalara örnek gösterebiliriz. Çünkü burada da amaç; demonik bir varlığı uzak tutmak ve onun zararlı etkilerinden korunmaktır. Bu uygulamada kapıya bağlanan bez özellikle beyaz olmalıdır. Bu beyaz

rengin gerek dünya gerekse Türk mitolojisinde olumlu bir anlam barındırmasından kaynaklıdır.⁵

Köyde Hamaylının bir şeytan olduğuna inanların yanı sıra köyün eski ebeleri Hamaylı adı verilen bir kitaptan da bahsetmektedir. Kaynak kişinin verdiği bilgiyi naklediyorum. “*Biz üç kuşaktır ebelik yaparız. Anneannemin ‘hamaylı’ dediği bir kitabı vardı. Dışı giümüüş tabaka ile kaplı, dört köşeli bir kitaptı. Bu kitabın içinde dualar vardı. Bu kitabı, yeni doğum yapmış kadının yastığının altına koyardık. Bu kitap 40 gün boyunca kadının yastığı altında kalırdı. Hamaylıyı, yeni doğan bebekler hastalandığı zaman da kullanırdık. Biz ‘oğlanlık’ deriz. Çocuk ateşlenir, seğirir (çarpır) uyuyamaz. Bu durumda yastığının altına hamaylı konulur. Çocuk böylece kendine musallat olan yaratıktan kurtulur. Hamaylı dediğimiz bu kitabı, üç kuşak koruduk ve kullandık. Ama şu anda bu kitap elimde değil, kayboldu. Biz köy ebeleri bu kitabın lobusa ve yeni doğan bebeği şeytandan koruduğuna inanırdık*” (K.K.70).

Yusuf Ziya Yörükân, çocuk hastalıklarının umumiyetle fena ruhlar tarafından meydana getirildiğine, bu sebeple çocuklara nazarlık, hamaylı yükletilip, gerçekleştirilen başka uygulamalarla nazara ve hastalığa karşı korunma amaçlandığını ifade eder (Yörükân, 2016: 39).

Bebeğin beşiğinin altına bıçak ve çakı konulur. Bebeğin yastığının altına ekmek kırığı, çakı, “evvel zaman (eski) aynası” konulur. Böylece bebeği şeytan çarpmayacaktır. “*Aynanın Türk költürlü halklarda çok geniş ve inanç içerikli bir uygulama alanı vardır. Ayna etrafında bir költü oluşmuştur. Ayna falda, büyüde, rüyada, cenazede, kırklı olma halinde, düğünlerde, kırılması durumunda farklı mesajlar verir. Çoğu kere aydınlığın simgesi olarak bilinir*” (Kalafat, 2012: 105). Ayna, Yılmazköy’de de olumlu bir nesne olarak algılanır. Aynanın bebeği şeytan çarpmasından koruyacağı inancı bunu göstermektedir.

Annenin yorganın üzerine “golan” adı verilen bir ip atılır. “Golan” yünden dokunan, üç parmak eninde uzun bir iptir. Kadınlar bu ipi kendileri dokurlar. Ancak bu ipi herkes dokuyamaz. Köyde dokumasını bilen yaşlı kadınlar vardır. Onlar dokurlar. Bu ip özellikle geceleri kadının yorganın üzerine atılır ve ip kırk gün boyunca annenin yorganın üzerinde durur. Amaç; şeytanın gelmesini engellemektir. Bu uygulamalarla şeytan odadan içeri girse bile anneye ya da bebeğe zarar veremeyecektir. Burada bahsedilen şeytan Hamaylıdır. Kırk gün dolduktan sonra golan adı verilen iple anne bebeği sırtına sarınır (sırtına bağlar). Bebeğin yastığının altına bıçak, makas, ayna ve

5 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Çoruhlu, 2015: 233.

ekmek kırığı konması, annenin yorganın üzerine golan adı verilen ipin atılması kırk basmaması için alınan önlemler arasında da yer alır (K.K.1,2,6,8,9,10,11,13,14).

Golan Adı Verilen İp

Golan Örmeye Kullanılan Âletler

3.7.Subyan

Küçük bir çocuk ya da hamile bir kadın cenazenin yıkandığı suya basarsa “subyan” olduğuna inanılır. Subyan, insanlara musallat olan cinin adıdır. Genelde kedi şekline girip insanlara görünür. Kedi şekline giren subyan, hamile bir kadının ya da çocuğun üzerine aniden atlayarak onları korkutur. Özellikle hamile kadınlara musallat olan subyanın amacı; bebek doğmadan onu almak, bebeği zayi etmektir. Subyan olan hamile kadın 40 gün korku içinde yaşar. Eğer kadının subyan olduğu bu dönemde fark edilirse bundan anlayan bir hocaya götürüp okutmak gerekir. Yoksa hamile kadın çocuğunu düşürebilir. Hamile kadının subyan olduğu, yakınları tarafından fark edilip bir hocaya götürüldüğünde hamile kadına hoca tarafından bir muska yazılır. Kadın doğuma kadar bu muskayı üzerinde taşımak zorundadır. Doğum gerçekleşikten sonra ise anne bebeği ile birlikte hocaya gider. Hoca hem anneye hem bebeğe muska yazar. Bu muskayı anne ve bebeği çocuk yedi yaşına basana dek üzerlerinde taşımak zorundadırlar. Bu muska banyo yaparken dahi anne ve çocuk ile birlikte. Anne kendisi banyo yaparken ya da çocuğunu yıkarken banyonun duvarına muskayı asar. Çünkü çocuk yedi yaşına bastığında musallat olan subyan onların peşini bırakacaktır. Subyan olan annenin dikkat etmesi gerekenler vardır. Bunlar;

- Öncelikle anne, kendisinin ve bebeğinin üzerindeki muskayı hiçbir zaman çıkarmamalıdır.
- Anne köyde cenaze olursa, cenazenin 40 günü dolmadan cenaze evine gitmemeli, çocuğunu da götürmemelidir.
- Köyde yeni doğum yapan bir kadının yanına kırkı çıkmadan gitmemelidir.
- Anne çocuğu ile birlikte kalabalığa girmemelidir. Düğünlere gitmemelidir. Eğer kalabalığa girmek zorunda kalırsa bu kalabalıktaki insan sayısı kırkı geçmemelidir (K.K.70,71,72).

3.8.Kırk Basması

Köyde kırk basması inancı mevcuttur ve “kırk basması” annenin ya da bebeğin kırk gün içerisinde hastalanmasıdır. Eğer bebek çok ağlamaya başlamışsa, anne de uykuda kötü rüyalar görüp korkmuşsa bu durum onları kırk bastığını göstermektedir (K.K.1,2, 5,7,8,11,12,13).

Köyde kırk basmasını yaşayanlar vardır. Kimisinin bebeği rahatsızlanmış kimisi de korkutulmuştur.

Köyde kırk basmasıyla ilgili yaşanmış bir olayı naklediyorum; “Ben doğum yaptığımda hava çok sıcaktı. Doğum yapalı 25-26 gün olmuştu. Hava sıcak olduğu için balkonda yatmaya karar verdim. O gece kimse yoktu yanımda. Normalde köyde kırklı kadın hem gündüz hem de gece yalnız bırakılmaz. Eşim işteydi, anneler de işi olduğu için gelemedi. Böcek gelmesin diye ışıkları kapattım. Bebeğin beşiğini yanıma alıp yattım. Uyku ile uyanıklık arasındaydım ama özüm geçtiyse bilemem. Fakat her şeyi hatırlıyorum. Merdivenin ilk basamağına rahmetlik dedem geldi. ‘Bana seni görmeye, seni almaya geldim. Bebeğini hiç görmedim, onu göreceğim’ dedi. Sonra merdivenleri çıkmaya başladı, ayak seslerini duydum. Her şey gerçektir. Çocuğumu götürülecek diye çok korkuyordum fakat bir türlü hareket edemiyordum. Telefonumu görüyordum ama uzanamadım. Sadece ayaklarımı ve vücudumu yorganın altına saklayabildim. Dua ettim. Sonra bir cesaret geldi telefona uzanıp eşimi aradım. Sonra bebeğimi kontrol ettim, beşiğinde uyuyordu, almamıştı onu. Eşim gelene kadar yerimden kıpırdıyamadım. Ben anlamadım beni kırk bastığını. Büyüklere anlatınca beni kırk bastığını söylediler” (K.K.2).

Köyde kırk basmasına başka bir örnek bir bebeğin hastalanması olmuştur. Bebek zayıflamış ve halsizleşmiştir. Bebek o kadar çelimsizleşmiştir ki öleceği düşünülmüştür. Böylece bebeği kırk bastığı anlaşılmıştır (K.K.5,19).

Köyde, örneklerini verdiğimiz bu durumların yaşanmaması için bazı uygulamalar ve kaçınmalar mevcuttur.

3.8.1.Kırk Basmaması İçin Yapılan Uygulamalar/Kaçınmalar

Kırk günlük süre içerisinde anne ve çocuğunun hastalanmaması için annenin ve çevresindekilerin dikkat ettiği uygulama ve kaçınmalar vardır. Bunlar;

- Yeni doğum yapmış iki kadın birbirini görürse kırk basmaktadır. Bez değiştirmeleri gerekmektedir. Böylece kırk basmaz (K.K.13).
- Kırklı kadınların biri alt diğeri üst mahallede oturuyorsa, alt mahallede oturanın yukarı mahallede oturanı görmemesi gerekir. Yoksa kırk basar. (K.K.13)
- Kırklı kadınlar bir araya gelmişlerse ya da aynı mahallede oturuyorlarsa kırk basar. Bu durumda bez değiştirmeleri gerekir. Böylece kırk basmaz (K.K.4,5).
- Kırklı kadın yeni doğum yapan kedi, köpek, inek gibi hayvanlarla bir araya gelmemelidir. Yoksa kırk basar. Eğer mecburi bir durumda gelinirse nasıl bir uygulama yapılır, bilinmemektedir (K.K.4).

- Kırklı kadınlar bir araya gelirse ya da kırklı bir kadın başka kırklı bir kadının evinin önünden geçerse “kırkları karışmış” denilir. Bu kadınlar önce bebeklerinin bezini değiştirmelidir. Daha sonra üç yol ağzında bir araya gelmeli, sırt sırta verip birbirlerinin çocuklarını emzirmelidir (K.K.7).
- Kırklı kadın yalnız bırakılmamalıdır. Ailesinden kim müsaitse yanında kalmalıdır. Annesi, kardeşi, kayınvalidesi, ninesi isteyen kırklı kadının yanında kalabilir. Kadın hem gündüz hem de geceleri yalnız kalmamalıdır. Yoksa kırk basar. Eğer yanında insan olursa yanına şeytan gelmez (K.K.9,10,11).
- Kırklı kadının yattığı odanın ışığı kırk gün boyunca kapatılmaz, ışık açık kalmalıdır. Işık kapatılırsa kadını ya da bebeği kırk basar. Işığa şeytan ya da başka kötü varlıklar gelmez (K.K.1,2,8,10).
- Kırklı kadın cenazeye ve düğüne gitmemelidir. Yoksa kırk basar (K.K.8,16).
- Kırklı kadın kırkı çıkıncaya (doğum yaptığı günden itibaren 40.gün sonunda bu süre tamamlanır) dışarı çıkamamalıdır. Yoksa kırk basar (K.K.8,10).
- Kırklı kadının evinin yakınından cenaze geçiyorsa bakmamalıdır. Kırk basar (K.K.8).
- Kırklı kadının yorganın üzerine “golan” adı verilen ip atılır. Bebeğinin yastığının altına ekmek kırığı, çakıl, ayna konur. Anne ve bebek hem şeytandan korunur hem de kırk basmaz (K.K.1,2,7,8,11).
- İki kırklı hiçbir şekilde bir araya gelmemelidir. İki kırklı aynı çeşmeden su dolduramaz. Önce biri suyunu doldurup gitmelidir. Sonra diğeri gelip suyunu doldurabilir. Yoksa ikisini de kırk basar (K.K.16).
- Kırklı kadın kırkı çıkana kadar eşiyile aynı yatakta yatamaz. “Erkek ayırır ham ayırır” denir (K.K.1,2,9,15).
- Kırklı kadın kırkı çıkmadan bebeğine sırtını dönüp yatamaz. Yoksa bebeği hastalanır (K.K.13).
- Kırklı kadının ziyaretine adetli kadın gidemez. Eğer giderse bebek hasta olur. Ziyarete yıkanıp temizlenip gitmelidir. Bir kadın adetli iken ziyarete gitmişse bunu söylemelidir. Anne bebeğini ona göstermemelidir. Yoksa bebek hasta olur (K.K.8,9,10,11).
- Kırklı kadının ziyaretine akşam eşiyile münasebette bulunmuş bir kadın giderse bebeğe bakmamalıdır. Yoksa bebek hasta olur (K.K.8).

- Kırklı kadın kırkı çıkıncaya kadar pek fazla banyo yapmamalıdır. Hasta olabilir (K.K.8).
- Kırklı kadın başka kırklı bir kadının evinin önünden ya da arkasında geçerse, bu kadın değirmene gitmelidir. Değirmene gittiğinde bebeğinin temiz bir bezini değirmen taşının üzerine koymalı, taşın etrafında bir tur dönmelidir. Ardından bezi alıp arkasına bakmadan değirmenden uzaklaşmalıdır. Böylece kırklı bu kadını, kırk basmayacaktır (K.K.70,71,72,73,74).

Kırklı kadın bu inanışlara dikkat ettiği sürece onu ve bebeğini kırk basmayacaktır. Tüm bu uygulamalara rağmen kırk basan kadınlar, ya köydeki koca karılara gider ya da köy dışındaki hocalara gidip muska yazdırarak kırk basmasından kurtulmaktadır (K.K.8). Kırklı kadın hâlâ yaşayan bu inanışlara dikkat etmelidir. Köyde “kırklı kadının mezarı kırk gün açık olurmuş” düşüncesi mevcuttur (K.K.2,10). Kırklı kadın hem kendisini hem de bebeğini sakınmalıdır. Bu uygulamaların büyüklerden aktarıldığı belirtilir ve her bir uygulama “tılasım” olarak adlandırılır (Yapılan uygulamalar yörede “tılasım” olarak adlandırılmaktadır ve uygulamaların kişiyi koruduğu düşünülmektedir).

Bu uygulamalarda amaç; anneyi ve bebeği kırk basmasını önlemek, onları dönemin zararlı etkilerinden korumaktır. Köyde kaynak kişiler ile gerçekleştirdiğimiz mülâkatlar sonrasında alkarısı ya da albastı inancının olmadığını, bunun yerine kırk basması inancı olduğunu tespit ettik. Muhtemelen bu durum Fuzuli Bayat’ın da ifade ettiği üzere zamanla Al Anası veya Albastı inancının cin inancı ile karışmış olması ile ilgilidir (Bayat, 2016: 325). Köyde Alkarısı inancı olmamasına rağmen doğumdan itibaren kırk günlük süre içerisinde gerçekleştirilen uygulamalar bize Alkarısı inancı ile diğer şeytani varlıklara olan inancın senkretikleştiğini gösterir. Örneğin; köyde bebeğin beşiğinin altına bıçak, makas ya da çakı koyma uygulaması vardır. Bu uygulama bebeği demonik varlıklardan korumak amacı ile yapılır. Bu uygulama Türk dünyasında Albastı’dan korunmak için de yapılır. Çünkü bütün demonik varlıklarda olduğu gibi Albastı da demirden ve demirden yapılmış eşyalardan korkmaktadır (Bayat, 2016: 328). Kısaca bu dönemde diğer demonik varlıklardan korunmak için yapılan uygulamalar, Türk dünyasında mevcut olan, Alkarısından korunmak için yapılan uygulamalara benzerlik gösterir.

3.9.Yarı Kırk/Ara Kırk/Yirmi Kırkı

Çalışma alanımızda kırklama töreni iki kere gerçekleştirilir. Birincisi; “yarı kırk/ ara kırk/yirmi kırkı” adıyla yapılan törendir. Bu ritüel bebeğin doğumunun yirminci gününde gerçekleştiği ve asıl yapılması gereken kırklama ritüelinin yarısı olduğu için “yirmi kırk/ara kırk/yarı kırk” adını almıştır.

Yirmi tane taş toplanır. Bir kaba konur. Daha sonra yirmi kaşık su, taşların bulunduğu kaba eklenir. Öncelikle bebeğe banyo yaptırılır. En son bu kaptaki bulunan yirmi taş ve yirmi kaşık su bebeğin başından aşağı dökülür. İsteyen bu yirmi taş ve yirmi kaşık suyu en son durulama suyuna koyarak bebeğin başından aşağı döker. Bebeğin ara kırkı tamamlandıktan sonra sıra anneye gelir. Anne kendisi için de ayrıca yirmi küçük taş toplar. Bu taşları bir kaba koyar. Sonra bu kaba yirmi kaşık su ilave eder. Banyo yapar. Banyosunu tamamladıktan sonra başından aşağı bu kaptaki suları ve taşları döker. İsterse bu yirmi kaşık su ve yirmi küçük taşı en son durulama suyuna da koyabilir. Yarı kırkta anne ve bebek için kullanılan yirmişer taş atılmaz, saklanır. Yirmi gün sonra gerçekleştirilecek olan kırklamada kullanılır (K.K.8,9,10,12).

3.10.Kırklama

Kırklamanın köydeki ismi aynıdır. Kırklama işlemini, kırklanacak lohusa kadının akrabalarından bilen birileri varsa onlar yapar. Bu kişi lohusa kadının annesi, teyzesi, halası, ablası olabilir. Eğer bilen yoksa köydeki yaşlı kadınlardan biri gerçekleştirir. Öncelikle hem anne hem bebek için kırk tane küçük taş toplanır. İsteyen yirmi kırkı/ ara kırkıdan sakladığı yirmi taşın üzerine bir yirmi taş daha toplar ve kırk taşı elde eder. Toplanan kırk taş bir kaba konur. Üzerine kırk kaşık su konulur. Kaşık yerine yumurta da kullanılabilir. Yumurta delinir, içi akıtılır. Yumurta kabuğu ile kırk kere su konulur.

Kırklama işleminde önce bebek kırklanır. Bebek banyo yaptırılır. Banyonun sonunda kırk taş ve kırk kaşık/kırk yumurta kabuğu dolusu suyun bulunduğu kap bebeğin başından aşağı dökülür. İstenirse bunlar en son durulama suyuna da ilave edilebilir. Bebeğin başından aşağı su dökülürken;

“Allı tulluuuuuu

Ağrır yerleri sularda kalsın çocuğumun” denir.

Kimisi kırk kaşık su/kırk yumurta kabuğu dolusu suyu önce ocakta kaynatır, sonra durulama suyuna ilave eder. Kimisi de kaynatmadan olduğu gibi başından aşağı döker (K.K.1,2,4,5,7,8,11,12). Böylece bebeğin kırklanması tamamlanmış olur.

Bebeğin kırklanması bittikten sonra sıra annenin kırklanmasına gelir. Uygulama aynıdır. Önceden toplanmış kırk tane küçük taş bir kaba konur. Bu kaba kırk kaşık/kırk yumurta kabuğu dolusu su konur. Anne banyosunu yapar, ardından bu kaptaki su ve taşları başından aşağı döker. Böylece o da kırklanmış olur.

Anne kırklandıktan sonra sıra evi kırklamaya gelir. İsteyen kendisinden artan suyu evin her köşesine döker ve evini kırklamış olur. İsteyen de kırk küçük taş toplar. Bir kaba koyar. Bu kaba kırk kaşık/kırk yumurta kabuğu dolusu su koyar. Sonra bu kaptaki suyu evin her yerine çıkırtmaya (serpmek) başlar. En son kaptaki suyu, evin çıkışı/merdivenin en son basamağından dışarı doğru serpererek kırklamayı tamamlamış olur (K.K.1,2,4,5,8, 9,10,11,12,15,17).

Kırklama uygulaması belirli bir dönemin sona erdiğini işaret eder. Artık anne ve bebek günlük hayatın içerisine dâhil olacak ve belirli sakinmalarda bulunmayacaktır. Bu düşüncenin temelini Schimmel açıklamıştır. “*Yabudilikte ve İslamda, 40 gün arınma dönemi: doğumdan sonra kadınlar 40 gün yataktan çıkmazlar. Hıristiyan gelenekte 2 Şubattaki Hz. Meryem Yortusu, Meryem’in İsa’nın doğumunu izleyen lobusalığın bittiği ve gerekli arınma ayininin tamamlandığı anlamına gelir. Böyle ayinlerin, 40 gün süren yas dönemlerinden sonra da gerekli olduğu düşünülür. Arınmanın daha modern biçimi, adının da işaret ettiği gibi 40 gün süren karantınadır*” (Schimmel, 1998: 268).

3.11.Kırk Kurbanı

Kırk kurbanı bebeğin doğumunun kırkinci gününde kesilen kurbandır. Bu kurban, bebek kırk günlük olduğu için kesilir. Bu kurban, selamet kurbanıdır (K.K.14). Kırk kurbanı ilk olarak Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için kesilmiştir. Bu sebeple Tahtacılar da o zamandan beri bebeklerin kırkında bir kurban keser (K.K.21,11,64,63,67).

Kırkinci gün hem bebeğin kırklandığı hem de kırk kurbanın kesildiği gündür ancak kırk kurbanın bazen kırkinci günü kesilmediği de olur. Kırkinci günü mutlaka kırklama gerçekleştirilir. Kurban ise daha sonraya ertelenebilir. Köyde kırk kurbanını kırkinci günü kesenler olduğu gibi elli birinci günü kesen ya da iki üç ay sonra kesen olabilir. Amaç; hafta sonuna denk getirip daha çok katılım sağlamaktır. Kırk kurbanları denk gelen insanlardan biri, kurban kesimini bir sonraki haftaya erteler. Böylece kırk

yemekleri çakışmamış olur ve davete daha çok kişi katılabilir. Kırk kurbanı kesmede maddi durum önemlidir. Kişi keseceği kurbanı, yapılacak yemeklerin masraflarını göz önünde bulundurarak “kırk yemeğini” maddi durumu el verdiği zamana erteleyebilir. Ancak çok gecikmemelidir (K.K.1,2,5,6,8).

Kurban kesildikten sonra yemekler hazırlanmaya başlanır. Haşlama et, kavurma, salata, pilav, tatlı hazırlanır. Gelenlere ikram edilir. Kırk kurbanında kurban olarak koç ya da erkek koyun kesilir. Bunun yanı sıra bir tane de horoz kesmek mecburidir. “Horoz olmazsa olmazdır, bir şart gerisi isteğe bağlıdır” denir. Öncelikle horoz kurban edilir. Kesilen horoz, parçalanmadan bir kazana konur, pişirilir. Kesilen horozu “Cebrail” denir (K.K.1,2,5,6).

Ersal, Alevi inanç sistemine göre kurbanın delilinin Cebrail olduğunu ifade eder. *“Miraç’ta Hz. Muhammed’e Cebrail’in eşlik ettiği inancı, dört büyük melekten biri olarak bilinen Cebrail’in Alevi inanç sisteminde farklı rollerle karşımıza çıkmasına neden olmuştur. Cebrail, vahiy meleği olmasının yanında rehber, yol göstericidir. Hakke’a ulaşmayı bedefleyen her unsur Cebrail’le karşılaşır. Hakke’a ulaşmada Hz. Muhammed’e nasıl Cebrail rehberlik ettiyse Hak için kesilen kurbanın delili de Cebrail’dir. Kurban Hak için kesilmektedir. Cebrail adı verilen horoz ise, Cebrail’in kurbandır. Alevi inanç sisteminde rehberlik önemli bir hizmettir. Rehber, Hak yolunun mürebbisi, öğreticisidir. Hak olana taşıyıcı, ulaştırandır. Cebrail, kurban olan horoza verilen addır”* (Ersal, 2016a: 235-236).

Horozun kutsallığını Irène Mélikoff da incelemiştir. Mélikoff horozun özellikle beyaz horozun, Alevilerde saygı konusu olduğunu ve bu horozun Cebrail adını aldığını belirtir. (Mélikoff, 1993: 64-65)

Horozun Türk mitolojisinde önemli bir yere sahip olduğunu Yaşar Çoruhlu da ifade eder.⁶ Horozun ardından koç ya da erkek koyun kurban kesilir. Kurbanlık hayvan kesinlikle erkek olmalıdır. Köyde dişi hayvandan kurban kesilmez (K.K.5,6,7,8,11,21,23). Gömeç, Türklerde kurbanlık hayvanın erkek olarak seçilmesinin oldukça eski bir gelenek olduğunu ifade eder.

6 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Mélikoff, 1993: 64-65; Çoruhlu, 2015: 189-190. Mélikoff ve Çoruhlu eserlerinde horozun kutsallığını anlatırken özellikle beyaz renkli horozdan bahsetmişlerdir. Ancak çalışma alanımız olan Yılmazköy’de kurban edilen horozun (Cebrail’in) rengi önemli değildir. Bir horozun kurban edilebilmesi için ötmesi ve tüm uzuvlarının eksiksiz olması gerekmektedir.

“*Gerek bugün Kük Tengri dinini sürdüren Türklerde, gerekse Müslüman olmuşlarda kurban için en makul hayvan erkek ve açık renkli olanlardır. Dede Korkut hikâyelerinin kahramanları Oğuz Türkleri kurban olarak attan ayır, dededen buğra, koyundan koç kesmişlerdir*” (Gömeç, 2016: 101).

Kurban kesildikten sonra parçalara ayrılır. Kurbanın özellikle yedi bölgesinden alınan bu parçalar ayrı bir kazanda kaynatılır. Bu parçalar; döş kısmı (göğüs kısmı), kellesi, arka ayak (2), ön ayak (2), bel kısmı, kuyruk, boyun kısmıdır. Köyde hayvanın boyun kısmı “İmam Caferi” olarak adlandırılır. Bu ifade eskiden beri kullanılmaktadır. Özellikle yedi bölgesinden alınmasının altında bir inanç yatar. Buna göre ahirette bu kurban yeniden dirilecektir. Bu yedi bölgedeki kemiklerin bir araya gelmesiyle kurbanın vücudu eksiksiz olarak bir araya gelecektir. Kurban, kimin adına kesildiyse o kişiyi Sırat köprüsünden geçirecektir. Kurbanın bu yedi bölge dışında kalan eti kavrulur. Ayrıca pilav, salata yapılır. Tatlı yapılır. Tatlı olarak aşure yapılır. Ancak bu aşure Muharrem ayında yapılan aşure değildir. Muharrem ayında yapılan aşurede 12 çeşit malzeme bulunurken bunda sadece şeker, buğday (dövme), su bulunmaktadır. Bu aşure sadece kırk kurbanında ve asker kurbanında pişirilir. (K.K.1,4,5,8,11,12,21,22,23).

Kurban öncesi erkân⁷ gerçekleştirilir. “Süpürge çalma” yapılır. Ardından semah oynanır.⁸ Sonra yemekler yenir.

Kırk kurbanı kesildikten sonra yemekler pişirmeye başlanır. Gerek hayırlarda gerek kırk kurbanlarında yemekleri pişirmek “ana-bacı”nın görevidir.

Ana-bacılar, kurbanlarda ve hayırlarda yemek yaptığı için “ana-bacı” denir. Cemaate analık edip, köyün yemeğini yaparlar. Bu yüzden cemaatin hem anası hem bacısıdır. Ana-bacıları cemaat seçer (K.K.46,49,5).

7 Erkân:Yol/ Erkân; ocakların kurucu pirlерinin ve devamlılığını sağlayan karizmatik inanç önderlerinin dini, sosyal ve hukuki hayatı düzenlemek için ortaya koyduğu ilke-esaslar ile bu ilke esaslar doğrultusunda gerçekleştirilen cem dâhil tüm ritüellerin ve bu ritüellerin içerisindeki hizmetlerin bütününe verilen addır (Akin, 2016: 418).

8 Semah Oynama: Yöresel ağızlarda “zama, samah, semah” ve Tahtacı Alevilerinde “oyun” olarak adlandırılan ritüel, Alevi-Bektaşilerinin cem ritüelindeki on iki hizmetten biri olan ibadet biçimidir (Ersal, 2018: 3). Alevi inanç sisteminin müzikal ve görsel yönü en güçlü ritüeli semah hizmetidir. Ocaklara ve süreklere göre ezgi, metin ve icra şekli değiştiği için çok zengin bir ezgi, metin ve figür repertuarı oluşturmaktadır (Ersal, 2019: 173).

Yemek Yapan Ana-bacı

Ana-bacıya Yardım Eden Kadınlar

Bu sırada süpürge çalma töreni başlar. Süpürge çalma, erkândır. Erkanlar köyde cem evinde gerçekleştirilir. Burada kurban kesimi, pişirilmesi için uygun yerler bulunur.

Erkânda erkekler ve kadınlar bir çember oluşturup oturur. Genelde kadınlar bir tarafta erkekler bir tarafta olur. Salondaki bu halkada ortada mürebbi⁹, onun sağında ve solunda birer kişi vardır. Köşede ise gözcü¹⁰ oturur. Erkânın yapılacağı salona girenler çorapsız girerler. Kadınlar, şalvar ve onun üstüne etek giyer. Üzerlerinde ise uzun kollu bluz bulunur. Başları ise bir yazma ile bağlıdır. Erkâna kimse kolu ya da saçı açık gelmez. Erkekler de uzun kollu gömlek giyerler. Başlarında ise sarık bulunur. Sarık kafalarına doladıkları bezden ya da yünle işlenmiş küçük banttan oluşur. Erkekler erkâna gelirken bellerindeki kemeri çıkarırlar.

Erkânın yapılacağı salona gelen kadınlarda ve erkeklerde çorap bulunmaz. Salona gelenler askıda bulunan kementlerden birer tane alırlar. Kemendi bağlayacak kişi yüzü mürebbiye dönük olarak, sağ ayak başparmağını sol ayak başparmağının üzerine koyar ve kemendini “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek bağlar. Daha sonra gidip mürebbinin önünde “ya Allah ya Muhammed ya Ali” deyip niyaz eder. Mürebbi ise elini bir kere yere değirip dudagina götürüp öper.

Mürebbi her gelip niyaz edene “Hoş geldiniz, evliya murazını versin, Eşe Fatma yardımcınız olsun” der. İnsanlar mürebbinin makamına saygı gösterip niyaz eder, mürebbi de bu insanlara dua eder (K.K.11,12).

Kimisi ise önce kemendi yere koyup “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek kemendini öper, sonra kalkıp kemendini beline bağlar. Bu işlemler sırasında kement bağlayan herkesin yüzü mürebbiye dönük olur.

9 Mürebbi: “Mürebbi”, “kılavuz” ve “yağlık rehberi” adları da alan ikrar veya musahip verecek talipleri yola hazırlayan ve kefil olan kişidir. Bu kişiyi ikrar veya musahip tutacak bireyler belirler. Ocak hiyerarşisinde bir yeri olmamakla birlikte rehber olduğu kişiler tarafından “yol babası” olarak bilinir ve hürmet edilir (Ersal, 2016a: 62). Mürebbi, rehberliğin bir alt kolu ya da bir tür bireysel rehberlik olarak tanımlanabilir. Mürebbi, rehberden farklı olarak yetiştireceği sınırlı sayıda taliple bizzat ilgilenir ve onlardan sorumlu olur. Görevi, sorumluluğuna verilen taliplerle kısıtlanmış olduğu için rehberin hizmeti gibi kapsamlı bir hizmete sahip değildir. Talip, mürebbi vasıtasıyla eğitilerek ikrar vermeye ve musahip olamaya hazır hale gelir (Akin, 2017b: 94).

10 Gözcü: Cem ritüeli süresince dede ile iletişim içerisinde kalarak cemdeki ritüelik düzeni ve sırayı takip eden ve işleyişi sağlayan hizmet sahibine “gözcü” adı verilir (Akin, 2017: 95). Gözcü: Törende genel düzenden sorumlu kimsedir. Törene uygun davranmayanları önce uyarır, sonra gerekirse cezalandırır. Törene uygun davranılmazsa dedeye yansıtır (Bozkurt, 1990: 46).

Herkes içeri girip bu şekilde yerini aldıktan sonra Selman¹¹ gelir. Önce mürebbinin önünde niyaz eder. Sonra ayağa kalkar, öne doğru hafif eğik bir vaziyette durup “höö” der. O sırada mürebbi, güvender, şavkçı sağ elleri sol ellerinin üzerinde olacak şekilde yere koyar. Başları hafif şekilde öne eğiktir. Selman, “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek süpürgeyi üç kere yere sürer. Ardından elindeki ibrik ve leğenle bu üç görevliye abdest aldırır. Abdesti önce mürebbi, sonra güvender¹², en son da şavkçıya¹³ aldırır. Abdestte, iki el birleştirilip sağ el başparmağı sol el başparmağı üzerine getirilir. Selmanbu kişilerin parmaklarının üzerine biraz su döker. Abdest alan bu üç kişi ellerini leğene değdirirler. Sonra ellerini öpüp alınlarına değdirirler. Selman bu uygulama sonrasında dua eder. Ardından mürebbi duaya başlar.

“Bismişah Allah Allah
Hak le ilahe illallah Muhammeden Resullullah
Aliyüllah Veliyüllah, Mürşiti Kamilullah
Lâ fetâ illa Ali, Seyfe illa Zülfikâr

- 11 Selman: Yörede “Selman, Selman-ı pak, Selman-ı Faris olarak da geçer. Selman: Kimi hizmet aralarında ve kurban yendikten sonra el ve ağızın yunması gerekir. Sağ elinde ibrik, sol elinde leğen vardır. Böylece dedenin önüne gelir. Dede şahadet parmağını leğenin üzerine uzatır. Selman üç damla su döker. Her su döküşte Ya Allah ya Muhammed ya Ali der. Ardından topluluğa döner. Erenler, hayır ya Ali, der. Dedenin parmaklarından damlamış olan suyu içer. Toplum, Nur-u iman olsun! Gittiği yer gam kasavet görmesin! Hak, Muhammed-Ali şefaatin olsun, diye dua eder. Bu işlemlerden sonra sofraya kurulur. Kurbanlar yenir. Ardından Selman aynı biçimde gelir. Omzunda havlu vardır. Başta dede olmak üzere tüm erenlerin ellerini yumalarını sağlar (Bozkurt, 1990: 47-48).
- 12 Güvender: Cem ritüelinin hizmetlilerinden biri olarak kurumsallaşan, ocak merkezli ritüel evreninde usta-çırak ilişkisi, muhabbet meclisleri ve ritüellerde zaman içinde yetişen, bağlı olduğu ocak ve ocaklar arası ilişkiyle oluşmuş bir söz ve ezgi repertuarına sahip olan, cemin türüne göre değişen ritüellerde ‘hizmet hakkı’ adlı icralarında hizmeti içerik ve işlevine uygun nefes, düvaz imam, tevhit, semah ve mersiye türündeki manzum ritüel metinlerini kutsal kabul edilen sazı ile ocağına ve yöresine özgü yerel ezgilerle icra eden, yeni metinler yaratma kabiliyeti olanlara ‘Âşık’ adı verilen, usta malı Ulu Ozanlara ait metinleri icra edenler ocak ve yörelere göre ‘aşık’, ‘sazandar’, ‘güvende(r)’, ‘kamber’, ‘güyende’, ‘İmam Cafer’ gibi farklı adlandırmalarla anılan cem ritüelindeki hizmet sahibine ‘zâkir’ denir (Ersal, 2019: 22).
- 13 Şavkçı yörede “delilci” ya da “çerağcı” olarak da bilinir. Çıra hizmetine “çıra uyarma”, “çerağ uyarma” ya da “delil uyarma” hizmeti de denir. Hizmeti gerçekleştiren hizmet sahibine ise “çıracı”, “çerağcı” ya da “delilci” adı verilir (Akin, 2017b: 98). Delil hizmeti ile cem meydanına Hak Muhammed Ali’nin nuru uyanılır. İnanç sistemine göre Muhammed ve Ali bir nurdandır. O nur, bâtın dünyasını aydınlatan ışıktır. Cemde delil hizmeti ile, Muhammed Ali’nin nurunun ışığı meydana getirilir. O nurun ışığında meydanlar açılır. Sırlar meydana dökülür. delil aynı zamanda müminin pişmesini sembolize eder (Ersal, 2016a: 278).

Yezidin boynuna
İnmesin tıĝnan teber
Mümin gönlünden çıkmasın leylî nîgar
Çaĝırmak bizden ola himmet birden ola
Vakitlerimiz hayrola, hayırlar fethola, Őerler defola
Müminler muradını ala, münafıklar bermurad ola
Demlerimiz daim, cemlerimiz kaim ola
İbadetlerimiz dergâh izzetinde kabul ola
Üçler, beşler, yediler, on ikiler, on dörtler
On yedi kemerbestler Őefaatiğimiz ola
Nur dediĝi Kerem Ali
Pirimiz Hacı Bektaŝi Veli
Gerçek erenlerin demine hüüü,

Hüüü mümine, ya Allah ya Muhammed ya Ali” (K.K.77) der. Mürebbi duasını ettikten sonra Selman, “ya Allah ya Muhammed ya Ali” deyip niyaz eder.

Selman doĝrulup “höö” der. Hafifçe eğilip elindeki ibrik ve leĝeni kenara koyar ve tekrar süpürgeyi eline alır. Süpürgeyi “ya Allah ya Muhammed ya Ali” deyip üç kere yere sürer. Selman süpürgeyi çalarken, mürebbi, güvender ve şavkçı sağ el sol elin üzerinde hafif öne doĝru eğik bir vaziyette bekler. Selman, bu üç kişiye tekrar abdest aldırır. Selman bu üç kişiye tekrar abdest aldırdıktan sonra niyaz edip, kalkar. Halkada yer alan diĝer kişilere abdest aldırır. Köyde bu abdest “tarikat abdesti” olarak adlandırılmaktadır. Cemaate abdest aldırma ise bu Şekilde teferruatlı olmaz. Selman halka içerisinde olan, bellerinde kement olan herkesi teker teker dolaŝır, abdest aldırır. Selman bu Şekilde önce erkeklere sonra kadınlara abdest aldırır. Cemaat de ellerine su döküldükten sonra ellerini suyun döküldüğü leĝene deĝdirip öperler, sonra alınlarına deĝdirirler. Bu Şekilde niyaz etmiş olurlar. Selman cemaatteki herkese abdest aldırdıktan sonra yüzü mürebbiye ile yanındakilere dönük ve baŝı hafif eğik vaziyette suyu dökme için dışarı çıkar. Selman dışarı çıkarken asla mürebbi ve cemaate arkasını dönmez. Selman suyu döküp tekrar geri gelir, cemaatin içinde bir yere oturur. Ardından bebeĝin dedesi kalkıp halkanın orta kısmına geçer. Tören başlamadan önce mürebbi cemaate “küskünlüğü, dargınlığı olan var mı?” diye sorar. Cemaatten ses gelmeyince mürebbi, erkânı baŝlatır. Kırklı bebek mürebbinin kucağına verilir. Mürebbi çocuğu kucağına alıp önce sağ kulağına Fatiha suresi ve ezan okur. Ardından;

“Çocuk senin adın (çocuğun ismi ne ise onu söyler) olsun
 Çocuk senin adın (çocuğun ismi ne ise onu söyler) olsun
 Çocuk senin adın (çocuğun adını söyler)
 Sonra bebeğin sol kulağına dua okur. Bu duadan bir kısım;
 Bismillahirrahmannirrahim
 Lâ fetâ illa Ali, lâ Seyfe illa Zülfikâr
 Yezidin boynundan inmesin tığnan teber
 Mümin gönlünden çıkmasın leyli nigar
 Lâ fetâ illa Ali, lâ Seyfe illa Zülfikâr.
 Gel gönül okuyalım ismi azam duasını
 İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr
 Yakın bilelim gönül pasını
 İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.
 Ali bağladı devin bağını,
 Yüreğine çekti hicran dağını,
 Furma kabuğuyla bağladı devin parmağını,
 İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.
 Musa Tur dağında Hakk’a müracaat eyledi
 Eyli hak diyen Nemrut neyledi
 Bu duayı erenler evliyalar söyledi,
 İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.
 Hamza Gaf dağında on sekiz sene cenk eyledi,
 Kırdı kâfırleri vermedi aman,
 Bu duayı okur yazardı hemen,
 İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.
 Çığırıştırdık ya Muhammed ya Ali deyi,
 Onlarda iki cihanın sırveri,
 Bu duayla dürüst oldu dini imanı,
 İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.
 Münafık bilmedi bu Arifin manasını,
 Mansûr’u dara astılar dardan dönmedi,
 Halil İbrahim okudu bu duayı da yanmadı,
 İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.
 Eyüp’e verdiler mefa,
 Eyüp çok çekti cefa,

Okudu bu duayı buldu şifa,
İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.
Süleyman peygamber eyi eti öngüşden beri,
Heybetinden yazdı inli cinli devinen peri,
Ali kazaya giderken okurdu bu duayı hemen,
İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.
Zülfikâra tacı düldül geldi Ali nesline,
Ali gitti küffer gastına,
Bu dua yazıldı Zülfikâr'ın üstüne,
İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.
Oku bu duayı gitsin kalbinden kin ile kibir,
Okudu dilek tuttu esmeri zamit,
Bu duayı okur yazıldı hemen,
İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.
Yusuf'u zindana attılar Yakup kıldı ahûzâr,
Yusuf zindanda oldu hemiyar,
Yusuf zindan da derdin,
İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.
Alim Zülfikâr'ı Neced'e attı,
Neced bulut oldu havaya kalktı,
Alim menzile orada yetti,
İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.
Hatemini attı ol peygamber,
Aslanının ağzını taşlardı ol şahı cihan,
Bu duayı okur yazardı Hatayı Sultan,
İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.” (K.K.77).

Mürebbi ardından besmele çekip çocuğun sol kulağına da kâmet¹⁴ okur. Kâmette, farklı olarak ezandaki “hayal effela” kısmından sonra “gat gamı metisela” cümlesini iki kere tekrar eder.

Bebek mürebbinin kucagındadır. Mürebbi bebek için tekrar duaya başlar.

“Allah'ım esirgeyen bağışlayan sensin

14 Kâmet: Farz namazlardan önce namazın başlamak üzere olduğunu belirli sözlerle duyurmayı ifade eden terim.

Senden başka ilah yoktur
 Sana sığındık, sana yanaştık
 Ellerimizi boş çevirme Allah'ım"
 Cemaat, mürebbinin duasına karşılık "Allah Allah" der.
 "Gelecek olan nesilleri de hayret

Bu çocuk da dâhil kazadan beladan, kötülükten, kötülerin kem belasından, kötü insanların emellerinden sen muhafaza eyle Allah'ım" (K.K.77).

Cemaat, "Allah Allah" der.
 "Esirgeyen bağışlayan sensin Allah'ım
 Allah'ım öğrencilik hayatında zihin açıklığı ver
 Kötülükten, kazalardan, belalardan koruduğun gibi
 Kötü insanların emellerinden de koru Yarabbi
 Allah'ım gelmiş geçmiş bütün erenler, evliyalar, On İki İmamlar
 Ehli Beytler bu çocuğun yanında, sağında, solunda olsun, korusun, kollasın
 Çağırdıkları yerde Hızır Nebi beklesin" (K.K.77) deyip duasını bitirir.

Ardından bebeği kundağı içinde yere koyar, yavaş hareketlerle sağa sola sallar. Mürebbi bebeği yerde yuvarlıyor gibi yapar. Mürebbi bebeği yerde yuvarlar gibi yaparken salavatlamış olur (K.K.11,12).

Ardından bebeğin kundağını açar. "Büyüyünce bu çocuk okula gidecekmiş, cep harçlığı verelim" deyip, kundağın içerisine para atar. Bunun üzerine cemaatte yer alanlar, diledikleri miktarda parayı bebeğin kundağının içine koyar. Kundağa para bırakma işleminden sonra bebeğin kundağı kapatılır. Bebek annesinin kucağına verilir. Bebeği annesi aldıktan sonra mürebbi, sazı eline alır ve nefesler söylemeye başlar.

Erkânda nefesleri mürebbinin yanı sıra güvender de söyler. Hatta cemaat içerisinden kadın-erkek gönlünden coşan (söylemek isteyen) olursa söyler. Erkânda bu şekilde nefesler söylenmeye devam eder.

Nefesler söylenirken cemaat içerisinden herhangi biri bu şekilde dörtlükler okuyabilir. Mürebbi bir kaç nefes söyledikten sonra semah oynamak için bir bacı kalkar, mürebbinin önünde niyaz eder. Mürebbiye niyaz ettikten sonra cemaatten birinin önüne gider, üç kere öpüp, semaha kaldırır. Bir bacı bir kardeş mürebbinin önüne gelip niyaz ederler. Ardından salonun ortasına geçip semaha dururlar. İki kişi karşı karşıya geçer, bacı kardeşi sol omzundan öper. Sonra tekrar birbirlerini öperler ve semaha dururlar. Sağ ayak başparmaklarını sol ayak başparmakları üzerine koyarlar.

Semaha başlamadan önce sağ ayak başparmağı sol ayak başparmağının üzerinde olur. Kement bağlanırken de kişi aynı pozisyonadadır. Erkâna gelen kişi kapıdan içeri girince önce üç yol “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek aşağı niyaz eder. Bu sırada eğilir, kemendi yere koyar, öper. Sonra ayağa kalkar. Kemendi bağlarken sağ ayak başparmağı sol ayak başparmağının üzerinde durur. Bu sırada kemendin iki ucunu eline alır, “ya Allah ya Muhammed ya Ali” der ve kemende üç düğüm atar. Sağ ayak başparmağının sol ayak başparmağı üzerinde olmasına “ayak bağlama” denir. Saygıdan öyle yapılır. Sonra ayak çözülür. Semahın ilk bölümü böyle devam eder (K.K.11,22).

Semah Oynayan İki Kişi

Kadın elleri hafif kapalı şekilde erkek ise elleri yukarı doğru açık şekilde yavaş yavaş sağa sola doğru hareket ettirmeye başlar. İlk nefes bitene kadar ayaklar aynı pozisyonda kalır. Eller ise aynı şekilde yavaşça hareket ettirilir. İkinci nefes başladığında hareketler de değişir. Ayaklar açılır, eller daha hareketli şekilde gökyüzüne açık şekilde sağa sola doğru hareket ettirilir. Ayaklarını oldukları yerde hareket ettirmeye başlarlar ve semahın belli bölümlerinde arkalarını mürebbiye dönmeden yer değiştirdiler.

Ayakların çözüldüğü, semahın hareketlendiği bu bölüme “yeldirme¹⁵” denir. Güvender ya da mürebbi nefes söylerken belli yerlerde “dost” der. O sırada semah dönenler, mürebbiye arkalarını dönmeden yer değiştirirler. Mürebbiye ve onun

15 Yeldirme: Semah oyununa önce yavaş hareketli semahla başlanır. Be genelde oyunların yaygın kuralıdır. Yavaş oyun, bir giriş bir ısındırma amacı güder. Ardından ivedi hareketli bölüm gelir. Semahlarda da bu kural geçerlidir. Semahlar genellikle ağırlama ve yeldirme bölümleri olmak üzere iki bölümde oluşur. Doğal olarak ilk semah ağırlamadır. Kişinin oyuna hazırlanması amacı güder. Söz ve ezgi bu ağırlamaya göre seçilmiştir. Hareketler de bu düzene uygundur. Ağırlama cemde ayak kesilmeksizin yapılan ilk semah olarak tanımlanır (Bozkurt, 1990: 29).

durduğu yere arkasını kimse dönmez. Bu onların makamına, onların oturduğu posta duyulan saygıdan ileri gelir (K.K.11,22,26).

Semah dönenler, mürebbi nefesi sonlandırdığında mürebbiye doğru niyaz ederler ve arkalarını mürebbiye dönmeden yerlerine geçerler. Çiftler semah dönerken mürebbi arada;

“Muhammed Mustafa sallallahualeyvessellem şefaatiniz olsun
Gerçeklerin demine hüü mümine ya Ali” der.

Bu şekilde üç farklı çift üç kere semah döner. Erkânlarda genelde üç kere semah dönülür. Eğer kurban sayısı çok ise semahın sayısı beş ve yediye çıkarılır. Örneğin kurban yedi ya da sekiz baş ve zaman da varsa üç semah dönüldükten sonra cemaatten birisi “hadi beşleyelim” der. Çünkü kurbanları semahsız bırakmak olmaz (K.K.11,22).

Üçüncü çift de ilk iki çiftle aynı hareketlerle semah döner. Ancak üçüncü çifti, mürebbi nefesini sonlandırmadan önce mürebbiye dönüp hafifçe eğilir. Bu sırada mürebbi nefesi sonlandırır. Semaha duran bu son çift, mürebbinin önünde hafifçe eğilirken kollar vücuda yapışık, eller arkaya doğru açık şekildedir. Bu sırada mürebbi dua etmeye başlar.

“Bismişah. Allah Allah!

Müminler şad olsun. Günahlarınız affolsun. Eviniz, ocağınız, kısmetiniz bin olsun. Dönmüş olduğunuz semahtan hayır hasanet göresiniz. Dönmüş olduğunuz semah erkân semahına dâhil olsun. Bu semahı bahşeden Muhammed Mustafa sallallahualeyvesselem şefaatiniz olsun. Gerçeklerin demine hüüü”

Mürebbi dua ederken yanında bulunan güvender ve şavkçı sağ el sol el üzerinde hafifçe öne eğik bir şekilde durur. Dua bittikten sonra hem mürebbi hem de bu görevliler ellerini yere sürüp, öperler. Dua bitikten sonra semah dönenler eğilip niyaz eder. Sonra birbirlerini tekrar öpüp, arkalarını dönmeden yerlerine geçerler.

Mürebbi dönülen bu üç semah sonrası dua ederken duanın her cümlesinin ardından, cemaat “Allah Allah” der. Cemaat erkân sırasında nefesler okunduğu sırada her “On İki İmam” ve “Ali” isimleri geçtikçe sağ ellerini sol göğüslerine koyup, “Allah Allah” derler ve ardından ellerini öperler.

Halkdakiler erkân sırasınca dizlerinin üzerinde oturur. Mürebbinin duası sırasında ise herkes sol elini yere koyup sağ elini üzerine koyarak hafifçe öne eğilir. Mürebbi duasını bitirdikten sonra “Cemaat rahat otur” der. Mürebbinin bu uyarısından sonra eller açılır, cemaatteki insanlar daha rahat bir şekilde oturmaya devam eder.

Mürebbi sazı tekrar eline alır. “Darcılar gelsin” der. Cemaat içerisinde bulunan kadın ve erkeklerden on iki kişi gelir.

Dara durmak; cemi bağlamak, kapatmak için yapılır. Dara altı erkek altı kadın durur. On kişi, on iki hizmeti temsil eder. Bu sebeple altı bacı altı kardeş çıkması şarttır. Dara musahipliler çıkar. Musahibi olmayan dara duramaz (K.K.25,64,65,63).

Kadın ve erkek her gelen önce mürebbiye doğru niyaz eder. Bir kadın bir erkek yan yana dizilerek yarım bir daire oluşturlar. Yarım daire oluşturulduktan sonra topluca yere eğilip niyaz edilir. Ardından bu on iki kişilik grup ayağa kalkar, yarı eğik pozisyonda kollar yanlarda avuç içi gökyüzüne bakar şekilde kalır.

Dara Duran On İki Kişi

Mürebbi ise bu sırada saz çalmaya başlar ve nefesler söyler.

Mürebbinin okuduğu nefeslere örnekler;

“Bülbül oldum gül dalında yar yar şakırım
Medet Allah ya Muhammed, Muhammed ya Ali
Şahı merdan kitabımı sırdan okurum
Medet Allah ya Muhammed, Muhammed ya Ali

Muhammed Ali'dir dersimi veren
Hasan'la Hüseyin'in okunan Kur'an
Zeynel Abidin'i yar yar kalbine giren
Medet Allah ya Muhammed, Muhammed ya Ali

İmam Bakır nur deryasını yar yar akıttı
Şah İmam Cafer de bizi sırdan okudu
Musa'yı Kazım da Cafer yükünü tuttu
Medet Allah ya Muhammed, Muhammed ya Ali

İmamı Rıza'nın yar yar yeşildir donu
Akıyor Taki'nin Naki'nin kanı
Hasan Ali askerine ulaştır bizi
Medet Allah ya Muhammed, Muhammed ya Ali

Sultan Şah Hatay'ım yar yar ayrı ayrı yüzdürür
Muhammed deryasını mümin olan yüzdürür
Muhammed Mehdi'ye yar yar böyle bildirir
Medet Allah ya Muhammed Muhammet ya Ali" (K.K.77)

Bu bir "bağlantı¹⁶" nefesidir. Mürebbi nefesi bitirir bitirmez, dua etmeye başlar.

Bismişah Allah Allah
Darınız duanız kabul olsun. (Cemaat, "Allah Allah" der.)
Muradınız hâsil olsun. (Cemaat, "Allah Allah" der.)
Eviniz, ocağınız şen kısmetiniz gür olsun. (Cemaat, "Allah Allah" der.)
İki cihanda yüzünüz ak olsun, pak olsun. (Cemaat, "Allah Allah" der.)
Durmuş olduğunuz dardan hayır hasanet göresiniz. (Cemaat, "Allah Allah" der.)
Durmuş olduğunuz dar Hasan Mansur darı olsun. (Cemaat, "Allah Allah" der.)
Dar çeken didar görsün.
Erenlerden ayırmasın.
Yarından yolundan, erkânından ayırmasın.
Nur ile Kerem Ali pirimiz hünkârımız Hacı Bektaşî Veli
Çek erenler demine hüüü
Ya Allah ya Muhammed ya Ali
Çek erenlerin demine aşk olsun" (K.K.77) der ve duasını bitirir.

16 Bağlantı: On iki imamı zikreden bir nefesi saz eşliğinde söylemekten başka bir şey değildir. Bunun makamı ötekilerden farklıdır (Yetişen, 1986: 105).

Mürebbi nefesi ve duasını bitirdikten sonra dara duranlar, eğilip mürebbiye karşı niyaz ederler. Sonra dizlerinin üzerinde otururlar. Halkanın ucundaki kadın dizlerinin üzerinde ilerleyerek halkanın diğer ucundaki kadını “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek üç kere öper. Kadından başlayarak halkadaki herkes “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek üç kere birbirini öper. Sonra halkanın başındaki kadın kendisine sıra gelince tekrar halkanın diğer ucundaki kadına gider. Onu “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek öpüp, yerine geçer. Mürebbi, darda duranlara “Darınız duanız kabul olsun, dar çekenler didar görsün” der. Bunun ardından halkadakiler kalkıp cemaatteki yerlerine geçer.

Selman elinde süpürge, ibrik ve leğenle tekrar gelir, meydana geçer. Mürebbiye karşı niyaz eder. Bu sırada mürebbi, güvender, şavkçı sol el yerde, sağ el onun üzerinde hafifçe öne doğru eğilirler. Selman, süpürgeyi eline alır, “Höö” der. Sonra “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek süpürgeyi yere sürer. Selman süpürgeyi önce mürebbiye doğru ya Allah, sonra güvendere doğru ya Muhammed en son şavkçıya doğru ya Ali diyerek yere sürer. Selman süpürgeyi çaldıktan sonra süpürgeyi koltuğunun altına alır, önce mürebbi ardından güvender ve şavkçıya abdest aldırır. Bu görevliler abdestlerini aldıktan sonra suyun döküldüğü leğene ellerini değirip, ellerini öper. Selman meydandan ayrılırken cemaat içinde abdest almak isteyenlere abdest aldırır. Selman suyu dökmek için erkân salonundan ayrılır.

Erkân tamamlandıktan sonra mürebbi işaret verir, sofralar görevliler tarafından getirilir. Görevliler önce mürebbinin olduğu yere sofra açar.

Mürebbi, güvender, şavkçının olduğu sofraya önce Cebrail (horoz) getirilir. Bu kurbanlar erkân başlamadan önce kesilip hazırlanmıştır. Cebrail Hak için kesilir. Hak için kesilen bu kurban yendikten sonra, erkândaki görevliler, bu üç kişinin önündeki sofrayı toplar. Sofra toplandıktan sonra Selman gelir “höö” der. Süpürge çalınır. Hak için yenen kurbanın ayrı bir süpürgesi olur. Süpürge çalındıktan sonra mürebbi, güvender, şavkçı tekrar tarikat abdesti alırlar. Ellerine su döküldükten sonra, mürebbi işaret verir. Diğer kurban gelir. Bu kurban koyun ya da koçtur. Onun eşliğinde diğer yemekler de getirilir. Cemaattekilerin önüne sofralar açılır (K.K.11, 22).

Kırk Kurbanı Töreninde Kurulan Sofralar

Yemekler yenmeden önce sofraya dua yapılır. Cemaate dâhil olan herkes, mürebbi sofraya duasını yaparken sofranın ucundan tutar. Mürebbi duayı bitirince sofraya niyaz edip yemek yemeye başlarlar.

Mürebbi, cemaat yemeğini yerken ‘‘ om acı’’ diye seslenir.  om eci gelir.  om eci (köyde  om acı denir) yemekleri pişiren ana-bacıdır.  om eci geldiğinde ayağında çorabı yoktur.  zerinde şalvar, belinde kement vardır. Elinde büyük bir tahta kaşık olan  om e vardır. İki eline  m eyi alır, hafifçe eğilir. Mürebbi onun için dua eder.

‘‘ m en yağdan baldan çıkmasın, hak gelsin, Allah kabul etsin, h  ’’ der. Mürebbi böyle deyince cemaat de ‘‘ om an yağdan baldan çıkmasın’’ der. Oradaki herkes yemekleri pişirdiği için ona dua eder (K.K.11,22).

Mürebiden Dua Alan Çömçeci (Ana-bacı)

Çömçeci kadın kendisi için yapılan dua bittikten sonra dizlerinin üzerinde yere oturur. Elindeki çömçeyi yere koyar. “Ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek çömçeyi üç kere öper, niyaz eder. Sonra yerden kalkar, arkasını dönmeden ve hafif eğilmiş halde salondan çıkar.

Cemaate dâhil olmayanlar ise bir kenarda oturarak, cemaatin yemeğini bitirmesini bekler. Cemaat yemeğini yedikten sonra mürebbi işaret verir. Cemaat dışından olanlar için sofralar kurulur, yemekler getirilir.

Cemaat yemeğini yedikten sonra kurulan sofralara, ikrarsız olanlar, gençler, çocuklar herkes oturur. Sofraya konulan yemekleri yerler (K.K.22).

Doğum kırkı/erkânında söylenen nefesler;

“Dost bu kurbanın aslı cennetten geldi,
Muhammed Ali’ye de canını verdi,
Cebrail’in önünde depdelil oldu,
Kurbanınız kabul olsun erenler” (K.K.69).

Mürebbi nefes söylerken cemaat içinden nefes söylemek isteyen olursa o kişi de söyleyebilir.

“Bilmediler ne olacak halini,
Ay tutuldu da gündüzden uçurdu,
Hüseyin’in de şehit olduğu gün,
Şirin Hüseyin şahım Ali

Anası Fatma da yanına vardı,
Yüreğini de eline aldı,
Anası bakmadan saçlarını yoldu,
Hüseyin’in de şehit olduğu gün” (K.K.6).

Erkânda bu nefesler okunurken ağlayanlar, Hz. Hüseyin, Hz. Hasan ve Hz. Fatma için dualar etmektedirler.

Katıldığımız kırk kurbanı töreninde gelenekte var olan “dem¹⁷ hizmeti” atlanmıştır. Kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde edindiğimiz bilgiye göre; bu hizmetin atlanmasının sebebi; yapılan törene köy dışından insanların katılmış olmasıdır. Çünkü inanca göre; sır açık edilmemelidir. Erkânlarda gerçekleştirilen dem/dolu hizmeti sadece bu topluluğa mensup insanların bilmesi gereken bir durumdur. Cemaat dışından olan insanların (Alevi olsun olmasın) yanında bu hizmet görülmemelidir. Eğer bu hizmeti cemaat dışından insanlar görürse hem sırrı açık etmiş olacaklar hem de köy dışından olan, geleneği ve topluluğu tanımayan insanların kafasında “ibadette içki mi olur?” sorusu oluşacaktır. Geleneği bilmeyen ve kafasında bu soru oluşan kişilerde, topluluğa karşı ön yargı oluşacak ve topluluk hakkında yanlış yorumlar yapılacaktır.

17 Yörede gerçekleştirilen erkânlarda “dem” , “dolu” olarak da ifade edilmektedir. Dem/dolu: Erkânlarda kulpsuz küçük bir fincan içinde erkân için toplanan cemaatte hizmet sahi olanlara sunulan rakıdır. Dolu dağıtılırken cemaatteki kişiler fincana niyaz ederek ya da sadece bir yudum alarak bu hizmeti gerçekleştirmiş olur. Temsilidir. Erkânlarda dolu içilmesi; Kırklar Cemî’ndeki engür üzümünün pay edilip içilmesini temsil eder (K.K.69-77). Dem kültürünün temelleri hususunda ortak kanaatin olduğu anlatma Mîraç merkezli anlatmadır. Dem bir içki değil, öbür dünyaya, bâtin âlemine geçişin anahtarıdır. İlk dem gökten inen yeşil elin ezmesi ile olmuştur. Bu sebeple kutsal bir içecek olarak görülmektedir. Kırkların ceminde dem vardır. İlk dem, pir elinden Hz. Muhammed’in elinden Kırklara dağıtılmıştır. Dem; “Muhabbetin anahtarıdır.”, “İmam Hüseyin’in gözyaşığıdır.”, “Gönlün aynasıdır.”, “Sır suyudur.”, “Ab-ı kevserdir.” (Ersal, 2016c: 129).

3.12. Baş Pırtısı Giyilmesi

Kırk kurbanının kesildiği gün bebeğin annesi “baş bağlama” töreninde giydiği geleneksel kıyafetlerini giyer. Ama bu kıyafetlerini giyerken bir tören gerçekleştirilmez. Ailesinden bilen kişiler (annesi, teyzesi, halası, kız kardeşi olabilir) ve baş bağlamayı bilen kadınlar gelir, bu kıyafetleri lohusa kadına giydirebilirler. Başını bağlarlar.

Anne geleneksel kıyafetlerini giydikten sonra al kısmı öne gelecek şekilde başına bir kuşak bağlanır. Bu kuşak arkadan bele doğru iner, bel kısmında uçları önlüğün yanlarına bağlanır. Kuşak yedi renkten oluşur. Bunlar; kırmızı, yeşil, mor, pembe, mavi, sarı, turuncu renklerinden oluşur. 7 renkli kuşak gökkuşağını temsil eder. Kırk kurbanının kesildiği gün anneanne ve babaanne başlarına üç renkten oluşan bir kuşak bağlar. Bu renkler; altta mor, ortada kırmızı, üstte yeşildir. Bu üç rengin anlamı vardır. Yeşil İslamiyet’i andırır (temsil eder), kırmızı murattır, Aleviliği temsil eder, mor ise gökkuşağından gelir (K.K.4,9,12,11,21, 22, 23). Bu kuşağı takmalarının sebebi kırk kurbanının olduğu günün önemli olması, bu günü özel kabul etmeleridir. Ayrıca bu güzel giyinme, süslenmedir (K.K.12).

Baş Pırtısı Giymiş Lohusa Kadın

3.13. Aydaş Çocuk

Kadın doğum yaptıktan sonra kırkı çıkmadan eşiyile münasebette bulunursa çocuk “aydaş” olur. Çocuk aydaş olursa zayıflar, cılızlaşır, büyümesi durur. Bir çocuğun aydaş olması hoş karşılanmaz. Bu kişiler toplumda ayıplanır. Aydaş aşı pişirilirken annenin adının söylenmesi bebeğin anne ve babasını utandırır, kendilerini rezil olmuş hissederler (K.K.7,9,10,11,12,14). Çocuk sadece anne-babanın kırk gün dolmadan münasebette bulunmasından dolayı aydaş olmaz. Bir diğer sebebi de eğer kadın çocuğunu emzirirken hamile ise annenin emzirdiği o süt, kucağındaki çocuğu aydaş etmektedir. Bu sebeple kadın gebe iken çocuk emzirmemeye dikkat etmelidir (K.K.16).

Aydaş olan çocuğun iyileşip eski sağlığına kavuşması için köyde uygulanan pratikler vardır. Aydaş olan çocuğun iyileşmesi, büyümesinin devam etmesi, eski sağlığına tekrar kavuşması için aydaş aşı pişirilmelidir. Aydaş aşı eski koca karılar tarafından yapılan bir “tılasım”dır (K.K.7,16,20).

Üç yol ağzında olan bir ağaç kovuğuna bir kazan konur. Kazan büyük olmalıdır. Kazanın altına çapraz şekilde iki odun konur. Bu odunlar yakılmaz ama yanıyormuş gibi kabul edilir. Odunlar yanıyor kabul edildiği için çapraz şekilde konur. Çocuğu kazanın içine koyarlar. Koca karı kazanın etrafında dönmeye başlar. Bu sırada kazana da vurur. Vurduktan sonra bağırır;

“Falancanın (annenin adını söyler) çocuğuna aydaş aşı pişiriyom, gelin alın!” der. Koca karı kazanın etrafında üç kere döner ve üç kere de bu şekilde bağırır. Çocuğun annesi gelir çocuğunu savralar (kucaklar), alır, götürür (Çocuğu kazanın içinden başka bir kadın da alabilir). Anne giderken asla arkasına bakmamalıdır (K.K.7,11,14,16,20). Kimisi de aydaş aşını pişirmeden önce bebeği yere yatırır ve kazanı birkaç saniye bebeğin üzerine kapatır. Sonra çocuğu kazana koyar. Pişirme sırasında bazen kazanın sağında ve solunda birer kadın durur (K.K.11). Aydaş aşı pişirilmesinin sebebi; çocuk tenceden alınınca derdinin, hastalığının kazanın içinde kaldığına olan inançtır. Bu işlem sonrası çocuk artık dertsiz kabul edilmektedir (K.K.7,20).

Bu inancın birçok kültürde yansımaları görmek mümkündür. “*Hastalık ve gınah insanın kendisinden bir başkasına, ya da bir hayvan veya şeye aktarma konusunda benzer girişimler, eskil ve çağdaş Avrupa’da da bilinen bir şeydir*” (Frazer, 2012: 145). Frazer, buna birçok örnek vermiştir. Bu örneklerden biri de sıtmanın Flandre’ca tedavî yoludur.

“Sıtmanın tedavisi için sabahleyin erkenden bir söğüt ağacına gidip, dallarından birine üç diğüm atmak ve şunları söylemektir: ‘Sabahlar hayrolsun, İhtiyar sıtmayı sana veriyorum, hayırlı sabahlar, İhtiyar,’ daha sonra geriye dön ve arkana bakmadan kaç” (Frazer, 2012: 147). Frazer’ın aktardığı bu uygulama aydaş aşı pişirilmesi sırasında uygulanan pratiklerle benzerlikler gösterir. Aydaş aşı pişirilirken de çocuğu kazanın içinden alıp götüren kadın asla arkasına bakmaz. Her iki durumda da hastalığı ya da günahı bir nesneye, bir canlıya aktarma söz konusudur. Benzer durumu Fuzuli Bayat, Kırgız inancında da tespit etmiştir. Bayat, Kırgız inancında emci domçukempir adıyla bilinen kadın şamanın ya da tabibin hasta çocukları ve büyükleri iyileştirme seansında hastanın vücudunu işgal etmiş kötü ruhu hayvana veya herhangi bir eşyaya göçürmekle tedavi etiğini anlatır (Bayat, 2015a: 159).

Aydaş aşını herkes pişirememektir. Aydaş aşı pişirmek için; el almak gerekmektedir. Aydaş aşı pişirmek elden ele geçer. Pişiren koca karının bir büyüğü vardır, o büyüğünden el almıştır. Aydaş aşı pişiren koca karı isterse kızına ya da torununa el verebilir (K.K.7,16,20).

Köyde eskiden aydaş aşı pişiren iki koca karı vardı. Köyde bu kadınlar, “Harıca Koca Ana” ve “Hacı Hoca Ana” isimleriyle bilinirdi. Bunlar vefat ettikten sonra başka koca karılar aydaş aşı pişirmeye başlamıştır (K.K.7,12,20). Günümüzde hastalanan çocuklara aydaş aşı pişirilmektedir. Böylece zayıf, çelimsiz, büyümesi duran çocuklar tekrar sağlığına kavuşmaktadır (K.K.5).

Aydaş aşı pişirme geleneği köyde hâlâ devam ettirilen bir pratiktir ve hastalanan çocuklara uygulandığında çocukların sağlığına yeniden kavuştukları inancı mevcuttur. Geleneklerin uygulanmasının yanı sıra çocuklar önce doktora götürülmektedir.

3.14.Ad Koyma

Bebek anne karnına düştüğü zaman adı belli olur. Köyde bebeğe ismini genelde anne ve baba verir. İsim olarak genellikle kayınvalide-kayınbabanın isimleri konulur. Günümüzde eski isimlere yeni isimler eklenir. Bu sebeple bebekler genelde çift isimli olmaktadır. Köyde çocuklara hiç konulmayan isimler; Ömer, Osman, Ebubekir isimleridir. Kız çocukları için böyle bir ayırım yoktur. Her isim koyulmaktadır (K.K.5,6,16,18). Köyde en çok konulan erkek isimleri; Hasan, Hüseyin, Mehmet’dir. En çok konulan kız isimleri; Elif, Esme, Fatma’dır. Köyde geç çocuk sahibi olanlar çocuklarına; Kader, Hasret, Ömür isimleri koymaktadır (K.K.5,6,7).

Ad koyma işlemi sırasında kimisi hoca (köyün imamı) çağırır, kimisi çağırmaz. Hoca gelir, çocuğun kulağına ezan okur, kulağına üç kere adını söyler. Köyde çocuk sahibi olanların bazıları hocayı çağırmaz. Bu durumda bebeğin kulağına ezanı babası okur. Ardından üç kere kulağına adını söyler. Hocanın gelip kulağına ezan okuduğu ve adını söylediği çocuklar daha sakin, terbiyeli ve uyumlu olmaktadır (K.K.5,18,19).

3.15. Duşak Kesme

Yılmazköy’de bir çocuk yürümeye başladığında sık sık düşerse ya da tökezlerse “duşak kesme” uygulaması yapılmaktadır.

Çocuk yürümeye başladığı zaman çok fazla ayağı dolanır, tümsükler (bir yerlere takılma), düşerse bu çocuğun “duşağı kesilmeyik” derler. Bir ihtiyar veya bir iki kişi bir yere oturur. Çocuğun annesi, babası ya da ninesi bir kilo lokum getirir, ortaya koyar. “Benim çocuğun duşağını kesin, o lokumu yiyin” der. Orada bulunan kim varsa o lokumu yiyip bitirirler. Orada bir ya da iki üç kişi olabilir, kişi sayısı fark etmez. Lokumu yiyip bitirdikten sonra “Allah duşağını kessin” derler. Çocuğun ayağını bir sıyrıntıyla (kumaş parçası) ya da ipe bağlarlar. Duşak kesmeyi bilen ihtiyarlardan biri önce bir dua okur. Bu dua kulluvalla olabilir ya da sadece besmele olabilir. Sonra çocuğun başına geçer.

“Bu çocuğun duşağını kesiyorum ben, Allah’ıma malim” der. Sonra orada bulunanlara üç kere sorar.

-Bu çocuğun duşağını kesiyorum, şahit misin?

-Şahidim.

-Şahit misin? Kesiyorum. Sen şahit misin Sevil? (Orada bulunan birinin adını söyler.)

-Şahidim.

-Şahit misin? Kesiyorum bu çocuğun duşağını?

-Şahidim. Derler. Duşak kesmeyi bilen kişi üçüncü de ipliği ya da sıyrıntıyı keser.

Böylece çocuğun duşağı kesilmiş olur. Bu bir “tılasım”dır. Günümüzde köyde bir çocuk yürüyemezse ya da yürürken çok düşerse “duşağını çözün” derler (K.K.7,20).

3.16.Saç Kesme

Çocuğun ilk saçını kırkı çıktıktan sonra keserler ama eğer çocuğun doğumu yaz gününe denk geldiyse ensesi pişik olmasın diye azıcık kesilir. Eğer çocuğun annesi saçını yaşında kestireceğim dediyse yaşına kadar bekler (K.K.7).

Köyde bu şekilde inancın yanı sıra saç kestirme konusunda daha farklı inanca sahip olanlar da vardır.

Buna göre çocuğun saçı bir yaşına kadar kesilmez. Eğer kesilirse uğursuzluk getirir. Çocuğun başına bir felâket gelir (K.K.18,19,5). Çocuğun saçı bir yaşından önce kesilirse ömrünün kıaldığına inanılır. Bu inanış eskiden bu yana devam etmektedir. Çocuğun bir yaşından sonra kesilen ilk saçı atılmaz. Annesi saçını sandıkta saklar (K.K.46,49,5,7).

3.17.Tırnak Kesme

Çocuğun tırnakları kırkı çıkmadan kesilmez (K.K.5,18,19,49).

3.18.Diş Darısı

Dişi çıkan çocuğa köyde bulgur değil darı (mısır) kaynatılır. Darılar yanlıncaya kadar kaynatılır, koçan halinde tabaklara konur ve komşulara dağıtılır. Çocuğun darıdaki taneler gibi düzgün dişlere sahip olması için darı dağıtılmaktadır (K.K.7,18). Komşular, kendilerine gönderilen bu darı tabaklarına para koyup gönderir. Tabak verilirken “Dişi berk olsun, Allah analı babalı büyütsün” denir. Eskiden toplanan bu paralarla çocuğa bakır bir kap alınır, çeyizine konurdu. Çünkü bakır her şeyde kullanıldığı için ileride evine bir yatırım olarak görülürdü. Çocuğun dişini ilk kim görürse o kişi çocuğa bir kat pırtı (kıyafet, elbise) alır. Çocuk ister erkek olsun ister kız olsun alacağı kıyafettir. Köyde çocuğun dişinin çıkması gecikince doktora götürürler. Halk arasında ise bir- bir buçuk yaşına kadar çıkması beklenir. Köydeki genel kanıya göre çocuğun dişleri ne kadar geç çıkarsa o kadar iyidir. Çünkü dişleri geç çıktığı için geç düşecektir. “Geç dişeyenin dişleri berk olur” denir (K.K.7,20).

3.19.Geç Konuşan Çocuk

Köyde geç konuşan ya da konuşamayan çocuklara bülbülün su içtiği yalaktan su içirilmektedir. Bülbül çok ses çıkaran, kendince çok konuşan bir hayvan olduğu için bu kuş seçilmiştir (K.K.7).

Jean-Paul Roux, Orta Asya Türklerinin bir çocuk konuşmakta geç kaldığında bazı kuşların dilini çocuğa yedirdiklerini aktarır (Roux, 2005: 165). Bu uygulama köyde yoktur ancak konuşması geciken çocuğa çok ses çıkardığı ve konuştuğuna inanılan bülbülün su içtiği yalaktan su içirilmesi inancı, Orta Asya Türklerindeki inancın bir uzantısıdır.

Eskilerde geç konuşan çocuklar için bakkaldan ya da pazardan şeker çalınır, o yedirilirdi. Böylece o çocuk konuşmaya başlardı. Bu bir “tılasım”dır (K.K.51). Geç konuşan ya da konuşamayan çocuklara bu uygulamalar işe yaramazsa başka bir ritüel gerçekleştirilir. İnanışa göre çocukları “konuşmaya döndürmeyen” yani konuşmasına engel olan bir organ bulunmaktadır. Köyde bunu “bilen kişiler”, öncelikle kontrol eder. Sonra çocuğa ve çocuğun diline zarar vermeyecek şekilde bu organ kesici bir âlet yardımıyla kesilmektedir. Bu uygulamada çok fazla kan akmaz. Bu uygulamayı yapmayı bilen kişiler yapar ve kesici bir âlet ile çocuğun dilinin altındaki bağı keserler. Günümüzde bu uygulama pek yapılmamaktadır. Doktora gidip tedavi olmak daha çok tercih edilmektedir (K.K.5,7,20).

3.20.Göbek Düşmesi

Yeni doğan bebeğin göbeğinin bir hafta on gün içerisinde düşmesi beklenir. Eğer bu süre içerisinde düşmezse, koca karı “tılasım”ı tecrübe edilir. Bu uygulama “çapıt külü etmek” olarak adlandırılır. Öncelikle temiz bir çapıt (bez, bez parçası) yakılır, külü zeytinyağı ile karıştırılır. Bu karışım merhem haline gelinceye kadar karıştırmaya devam edilir. Sonra bebeğin göbeğine birkaç damla zeytinyağı damlatılır, üzerine bu merhem sürülür. Üzerine temiz çapıt konur. Bebeğin göbeği gün içerisinde düşecektir. Günümüzde olmayan bu uygulama bir koca karı tılsımıdır (K.K.5,7,16).

3.21.Nazar Değmesi

Yılmazköy’de de nazardan korunmak için yapılan uygulamalar mevcuttur. Nazar değmesine inanlar çocuklarını kem gözden korumak için nazar boncuğu takar. Ancak nazar boncuğundan daha çok kullanılan “cırtlık ağacı”ndan yapılan nazarlıktır. “Cırtlık ağacı”ndan yapılan nazarlığı takan çocuğa nazar değmeyeceğine inanılır (K.K.5,7,20).

Nazarlığın yapımı; Cuma günü gün doğmadan cırtlık ağacının çalısından ya da dalından küçük bir parça kesilir, o parça kertilir (düzeltilir). Bu nazarlık hazırlanırken edilen bir dua yoktur. Önemli olan Cuma günü gün doğmadan nazarlığın hazırlanmasıdır (K.K.5, 7).

Cırtlık Ağacından Yapılan Nazarlıklar - Nazarlık Yapan Kadınlar

Cırtlık ağacı, siyah ve yenilebilen bir meyvesi olan ağaçtır. Ağacın, Antep tarafında bulunan “citlemik” denilen bir türü vardır. Köyde citlemik ağacı, melengiç ağacı olarak da bilinir. Ama nazarlık siyah meyveye sahip “gara cırtlık” ağacından yapılmaktadır. Bu ağaç, “Cenabı Allah tarafından canlıların nazardan korunması için yaratılmıştır” (K.K.5,7,16). Bu ağaç sadece nazarlık yapımında kullanılmaz. Eskiden beri insanlar yük hayvanlarına nazar değmesin diye hayvanın semerini bu ağaçtan yapmaktadır. Özellikle hayvanı güzel olanlar, hayvanın semerini mutlaka cırtlık ağacından yaparlar ve böylece hayvanlarına nazar değmeyeceğine inanırlar (K.K.7,5).

Bu ağacın canlıları nazara karşı koruması ile ilgili köyde bir olay anlatılmaktadır. Anlatılan bu olaya göre; “Köyde uzun zaman önce Alican dede isimli bir ihtiyar yaşarmış. Bu ihtiyarın nazarı çok değermiş. Bir gün yolun başında dikilen ihtiyar, yolun aşağı kısmından yüklü gelmekte olan katır ile sahibini görür.

-‘Amanun hayvanın yükü pek ağır, nasıl geliyor?’der.

İhtiyar bunu dediği an hayvan yana devriliş, bayılır. Yolda olanlar yardıma koşar, hayvanın yükünü çözer. Alican dede de gelir. Hayvanın ölüp ölmediğini sorar. Hayvan ölmemiştir ama hala baygındır. Alican dede o an pişman olur.

-Eyvah! Keşke demeseydim. Benim göz değer, hayvan ondan yıkıldı, der.

Sonra sahibine hayvanın semerinin cırtlık ağacından yapılp yapılmadığını sorar. Sahibi de hayvanın semerinin cırtlık ağacından yapıldığını söyler. Alican dede;

-İyi hayvan ondan kurtardı, ölmedi, benim göz çok değer, öldürür. Onu cırtlık korudu yoksa öldürdü, der. Bir müddet sonra hayvanı düştüğü yerden kaldırırlar. Oradaki tüm insanlar bu olaya şahit olur, cırtlık ağacı sayesinde hayvan ölümden kurtulmuştur (K.K.7,20).

Köyde cırtlık ağacının nazardan koruyacağı inancı devam etmektedir. İnsanlar, çocuklarına nazar değmesini engellemek amacıyla Cuma günü gün doğmadan kalkıp, çocuklarına cırtlık ağacının dalından nazarlık yapmaktadır. Hayvanı olanlar ise hayvanlarının semerini bu ağaçtan yapmaya devam etmektedir. Köyde bu ağaç az yetişen bir ağaç olduğu için kıymetli bir bitkidir.

Çocukları nazardan korumak için, nazar boncuğu ya da cevşen de takılmaktadır. Köyde nazarı engelleyen bir başka şey, idrardır. Nazar edilen kişi (bebek ya da yetişkin kişi) ilk idrarını yaptıktan sonra nazar bozulacaktır. “Sidik nazarı bozar, işersen nazar geçer” inancı vardır. Eğer bebeğe nazar değse bile ilk idrarını yaptıktan sonra nazar bozulacaktır (K.K.11,49).

3.22.Beşik Yapımı

Köyde, günümüzde hazır beşikler daha çok kullanılmaktadır ama tahta beşikleri de kullanan birçok aile mevcuttur. Özellikle bebekler kırkı çıkıncaya kadar tahta beşiklerde yatırılmaktadır. Bu tahta beşik annenin yatağının yanında yer alır. Bu beşikler hızarlarda yapılmaktadır. Çocuk olan her evde mutlaka bir tahta beşik bulunur. Eskiden insanlar, maddi sıkıntı içerisinde olduğundan tahta beşik kullanmak lüks olarak görülürdü. Kadınlar çocuklarının beşiklerini kendileri yapardı. Kadınlar bebekleri doğmadan önce ya da sonra mahalledeki komşularından “elek kasnağı” toplardı. Toplanan kasnaklar ikiye bölünürdü. Bölünen kasnaklar iyice gerilir sağ ve sol yanına birer tahta dilme çakılırdı. Dört- beş kasnaktan yapılan bu beşiklerin alt kısımları yuvarlak olurdu, bebek kolay sallanı ve uyutulurdu (K.K.1,5,7).

3.23.Bebeklere Yapılan Halk Hekimliği Uygulamaları

Köyde bebekler hastalandığında doktora gitmeden önce uygulanan pratikler vardır. Bunlar;

Sancılanan çocuk çok ağlar, karnında gaz olur. Bunun için lahanadan bir tane büyük yaprak kesilir. Bu yaprak ocağı közün üstüne atılır. Yaprak hemen ölür, ölür,

solar. Bu sebeple yaprak hemen ocaktan alınır. Üzerine biraz zeytinyağı sürülür. Bebeğin karnına da biraz zeytinyağı sürülür. Isınmış olan zeytinyağlı lahana yaprağı bebeğin karnına konur. Bir müddet sonra bebek gazını çıkarır, sancısı kalmaz, rahatlar (K.K.7,20). Sancılanan bebeğe iyi gelen başka bir uygulama daha vardır. Çocuk çok ağlıyorsa ve karnında şişkinlik varsa bu gazının olduğunu gösterir. Badem yağı ile susam yağı karıştırılır. Bebeğin karnına sürülür. Bu karışım, akşam sürülürse sabaha dek kalmalıdır. Eğer sabah sürülürse akşama kadar kalır. Daha sonra bebeğin karnı yıkanır. Bu uygulama ile bebeğin gaz sancısı sona erecektir (K.K.8).

Bebek pişik olmuşsa “abır” dökülür. Abır, mersin ağacının yapraklarından yapılıdır. Mersin ağacının dalları kurutulur. Kuruyan dallardaki yapraklar sıyrılır. Dibekte dövülür, toz haline getirilir. Bebeğin tenine batmasın diye elenir. Biraz tuz eklenir. Daha sonra bu karışım tülbentten geçirilir. Bebeğin pişiklerine pudra niyetine sürülür. Bebeğin pişiklerine çok iyi gelir. Bu uygulama bebek pişik olmasın diye koltuk altlarına ve bacak aralarına sürülür. Kendine özgü kokusu olan abır, bebeğin güzel kokmasını da sağlar (K.K.7,9,10,11,20).

Göz Silmek; bu uygulama çocuklara yapılıdır. Çocuğun gözü kızartır, şişer, çapaklanır ve kapanırsa gözünü silmek gerekir. Köyde bu uygulamayı yapabilenlere “bilen kişi” denir. Çocuk, bu uygulamayı yapmayı bilen kişinin evine götürülür. Orada bir kaba su ya da çay koyarlar. “Bilen kişi” bu kaba bir çocuk ayakkabısını batırır, ayakkabıda olan suyu çocuğun gözüne silker. Böylece çocuğun gözündeki rahatsızlığın geçeceğine inanılır. Bu uygulamada özellikle çocuk ayakkabısı kullanılır. Çocuk ayakkabısı, bu uygulamayı yapan kişinin evinde bulunur ve “bilen kişi” bu ayakkabıyı sadece bu işlemi yapmak için kullanır. Tedaviye gidenler yanlarında ayakkabı götürmezler. Bu işlem için önceleri eski deri de kullanılmaktaydı. Şimdi köyde bu uygulamayı yapan biri yoktur. En son yapan koca karı vefat etmiştir (K.K.9,10,14).

Sonuç

Kapalı topluluk olarak hayatlarını sürdüren Tahtacı Alevileri, günümüze kadar geleneksel yaşamlarını sürdürmeyi başarmışlardır. Tahtacı Alevilerine mensup olan Aydın Yılmazköy’de de bu bağlamda geleneğe ait birçok unsur canlı bir şekilde varlığını sürdürmektedir.

Yılmazköy’de doğum öncesinden başlayarak doğum sırası ve sonrasında gerçekleştirilen birçok inanç ve uygulama mevcuttur. Bu pratiklerin kimisi

günümüzde genç kuşak tarafından uygulanmamaktadır. Köyde uygulanmayan pratikler, doktor müdahalesi gerektiren uygulamalardır. Bunlar; gebelikten korunma, gebe kalma ve doğum gibi tıbbi müdahale gerektiren olaylardır. Genç kuşak artık gebelikten korunma ya da gebe kalmak için doktora müracaat etmektedir. Doğumlar ise Aydın'daki hastanelerde yapılmaktadır. Ancak anneyi ve bebeği dönemin zararlı etkilerinden korumak için gerçekleştirilen uygulamalar hâlâ genç kuşak tarafından devam ettirilmektedir. Örneğin; bebeğin, annenin, evin kırklanması, aydaş olan çocuk için aydaş aşının pişirilmesi, diş darısı kaynatılması, geç yürüyen ya da sık sık düşen çocuğun duşağının kesilmesi, nazardan korunmak için nazarlık hazırlanması buna örnektir.

Köydeki inanç ve uygulamaları aktaran kişiler, bu uygulamalara bizzat şahit olmuş ya da bunları kendisi uygulamıştır. Köyde hâlâ gerçekleştirilen, canlılığını koruyan birçok inanç ve uygulama mevcuttur. Hayatın önemli eşiklerinden biri olan doğum döneminde gerçekleştirilen uygulamalarla bebeği ve anneyi zararlı varlıklardan korumak amaçlanır. Bu inanç ve uygulamalar, kuşaktan kuşağa aktararak gelmiş, eskiden köyün bilge kişileri olarak bilinen “koca karı”lar tarafından birer halk hekimi olarak, yöre insanlarına uygulanmıştır. Bugün sağlıkla ilgili konularda daha çok doktora müracaat edilmesine rağmen, eski geleneklere ve uygulamalara olan inanç devam etmektedir. Çünkü her bir uygulama, insanları zararlı varlıklara karşı koruyan birer “tılsım” olarak adlandırılır. Bu uygulamalar, doktor müdahalesi gerektirmeyen, dinsel-büyüsel nitelikte olan uygulamalardır.

Yılmazköy'de bugün dört farklı cemaat ve bu cemaatin mürebpleri bulunmaktadır. Bu sebeple cemaatteki insanların bazı uygulamalar karşısındaki fikirleri farklıdır. Bu uygulamalar; erkânlarda “dem hizmeti”nin sunulması ile bebeğin kulağına “ezan” ve “kâmet” okunması uygulamasıdır. Cemaatteki bazı insanlar dem hizmetinin erkânlarda devam ettirilmesi gerektiği fikrine sahipken, kimileri de bu geleneğin temsili olarak devam etmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu temsili uygulamada bir engür üzümünün ezilip, dağıtılabileceği fikrini taşıyanlar vardır. Farklılık olan bir diğer uygulama ise bebeğin kulağına ezan ve kâmet okunmasıdır. Cemaatteki bazı insanlar bebeğin kulağına ezan ve kâmet okunmasını gerektiğini düşünürken, başka cemaate mensup insanlar bu uygulamaya gerek olmadığını ifade etmektedir. Bu durum bize şehir merkezine yakın olan Yılmazköy'ün inanç ve bazı uygulamalarda ikilemde kaldığını, Yılmazköy'ün çevresindeki yerleşim yerlerinde var olan kültür ve inançlardan etkilendiğini göstermektedir.

Yılmazköy’de yaptığımız saha araştırmasında insan hayatının önemli eşiklerinden biri olan doğum etrafında kümelenmiş birçok inanç ve uygulama tespit ettik. Tespit ettiğimiz gelenekler ve göreneklerden bir kısmı hâlâ canlılığını korurken kimisi de gelişen teknoloji, sağlık ve ulaşım hizmetlerinin iyileşmesi ile artık geçerliliğini yitirmiştir. Geçerliliğini yitiren uygulamalar ise doktor müdahalesi gereken konularda olmuştur. Genç kuşak bugün gebelik öncesi dönemden başlayarak her konuyu doktora danışıp hareket etmektedir. Köyde daha ileri yaşa sahip olanlar ise köy ebelerine gitmelerini, köyde doğum yapmalarını eskiden sağlık hizmetlerinin yeterli olmamasına bağlamaktadır. Köyde devam ettirilen uygulamalar ise atalardan devralındığı söylenen, kendilerini kötü varlıklardan koruyacak olan dinsel-büyüsel niteliğe sahip olan uygulamalardır. Subyan olan anne ve bebeğin kaçınmaları, “Hamaylı” adı verilen şeytandan korunmak için gerçekleştirilen uygulamalar, kendisini ve bebeğini kırk basmasını önlemek için annenin kaçınmaları ve uygulamaları buna örnek verilebilir. Bu uygulamalarla dönemin zararlı etkilerinden korunmanın yanı sıra anne ve bebeğin dönemi kolaylıkla atlatması da amaçlanır. Atalardan devralındığı söylenen bu kültürel öğeler güncelliğini korumakta, geçmiş ile gelecek arasında bir köprü kurmaktadır. Kuşaktan kuşağa aktarılarak bugüne gelen bu inanç ve uygulamalar, Türk kültür varlığının somut verilerini oluşturmaktadır.

Yazılı Kaynaklar

- ACIPAYAMLI, O. (1974). *Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etimolojik Etüdü*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- AKIN, B. (2016). Erkân Güncelleme Denemelerine Dair Tespitler ve Çözüm Önerileri. 2. *Uluslararası Hacı Bektaş Veli Hoşgörü ve Barış Sempozyumu Sempozyum Bildirileri-08-10 Ekim 2015*. 416-436.
- AKIN, B. (2017a). Alevilikte “Ocak”: Kavramsal Çerçeveye ve Tarihi Arka Plana Genel Bir Bakış. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. 17/2 Kış 2017. 239-264.
- AKIN, B. (2017b). *Diyarbakır Yöresi Alevi Ocakları: Tarih, İnanç ve Gelenek*. Ege Üniversitesi SBE Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- ASAN, V. (2005). Tahtacı Kimliği ve Tahtacı İnanç Merkezleri. *Uluslararası Bektaşilik ve Alevilik Sempozyumu I*. SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları. No: 26. 203-215.
- BAYAT, F. (2015a). *Türk Kültüründe Kadın Şaman*. İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- BAYAT, F. (2015b). *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı*. İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- BAYAT, F. (2016). *Türk Mitolojik Sistemi 2*. İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- BOZKURT, F. (1990). *Semahlar*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- ÇIBLAK Çoşkun, N. (2013). “Tahtacılar ve Tahtacı Ocaklarına Bağlı Oymakların Yerleşim Alanları”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S.68. 33-54.
- ÇIBLAK, N. (2005). *Mersin Tahtacıları*. Ankara: Ürün Yayınları.
- ÇORUHLU, Y. (2015). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- ELİADE, M. (2015). *Dinler Taribine Giriş*. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- ERÖZ, M. (2014). *Türkiye’de Alevilik ve Bektaşilik*. İstanbul: Ötügen Neşriyat
- ERSAL, M. (2016a). *Alevilik Kavramlar ve Ocak Sistemi-Çubuk Havzası Örneği-*. Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi yayınları Araştırma Dizisi Yayınları: 25.
- ERSAL, M. (2016b). “Ağaçların Yoldaşları Tahtacı Alevileri”. *Direnen ve Kaybolmaya Yüz Tutmuş Kültürler (Antakya, Mardin ve İzmir’de Kültür İncelemeleri)*. Ed. Engin Önen. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları No:21. 97-102.
- ERSAL, M. (2016c). “Alevi İnanç Sisteminde Dem Kültü ve Dem Geldi Semahları”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. 127-173.
- ERSAL, M. (2019). *Alevi Cem Zâkirliği*. Ankara: Barış Kitap.
- ERSAL, M., Kayhan Kılıç, S. (Ed.). (2018). *Alevi Bektaşî Semahları I*. Ankara: Barış Kitap.
- FRAZER, J. G. (2012). *Altın Dal II*. İstanbul: Payel Yayınları.
- GÖKALP, Z. (1976). *Türk Töresi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖMEC, S. Y. (2016). *Şamanizm ve Eski Türk Dini*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- KALAFAT, Y. (2012). *Altaylardan Anadolu’ya İnanç Göçü*. Ankara: Berikan Yayınevi.

- MÈLİKOFF, I. (1993). *Uyur İdik Uyardılar (Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları)*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- ÖRNEK, S. V. (2016). *Türk Halkbilimi*. Ankara: Bilgesu.
- ROUX, Jean-Paul (2005). *Orta Asya'da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- SCHİMMELE, A. (1998). *Sayıların Gizemi*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- SELÇUK, A. (2008). *Ağaçeri Türkmenleri Tabtacılar*. İstanbul: IQ Yayıncılık.
- SÜMER, F. (1962). "Ağaç-Eriler". *Belleten*. C. XXVI. S.103. 521-528.
- ŞAPOLYO, E. B. (1964). *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*. Ankara: Türkiye Yayınevi.
- TELCİ, C. (2016). "Cemaat-i Tahtacıyan: Aydın Sancağı'nda Vergiden Muaf Tahtacı Topluluğu (XV.-XIX. Yüzyıllar)". *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*. S.13. 5-34.
- YETİŞEN, R. (1986). *Tabtacı Aşiretleri (Âdet, Gelenek ve Görenekleri)*. İzmir: Memleket Gazetecilik ve Matbaacılık.
- YÖRÜKÂN, Y. Z. (2015). *Anadolu'da Aleviler ve Tabtacılar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- YÖRÜKÂN, Y. Z. (2016). *Müslümanlıktan Ervel Türk Dinleri Şamanizmi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Kaynak Kişi Dizini

- K.K.1.Gülçin Can-Yılmazköy-35-Ortaokul mezunu-Ev hanımı
- K.K.2.Merve Ünlü-Yılmazköy-33-Ortaokul mezunu-Ev hanımı
- K.K.3.Gülistan Şafak-Yılmazköy-68-Okuma yazma var-Ev hanımı
- K.K.4.Şerife Şen-Yılmazköy-72-Okuma yazma var-Ev hanımı
- K.K.5.Sevil Çıbık-Yılmazköy-İlkokul mezunu-Bakkal
- K.K.6.Gülperi Özden-Yılmazköy-80-İlkokul mezunu-Ev hanımı
- K.K.7.Elif Akın-Yılmazköy-76-Okuma yazma var-Ev hanımı
- K.K.8.Safiye Bayrak-Yılmazköy-84-Okuma yazma var-Ev hanımı
- K.K.9.Dudu Eroğlu-Yılmazköy-40-Lise mezunu-Ev hanımı
- K.K.10.Fatma Yıldırım-Yılmazköy-33-Ortaokul mezunu-Ev hanımı
- K.K.11.Sultan Yonca-Yılmazköy-61-İlkokul mezunu-Ev hanımı
- K.K.12.Neşe Can-Yılmazköy-57-İlkokul mezunu-Ev hanımı
- K.K.13.Birgül Semet-Yılmazköy-56-İlkokul mezunu-Ev hanımı
- K.K.14.Fatma Eroğlu-Yılmazköy-69-Okuma yazma yok-Ev hanımı
- K.K.15.Neşe Yonca-Yılmazköy-26-Üniversite mezunu
- K.K.16.Avşer Çıbık-Yılmazköy-Okuma yazma var-Ev hanımı
- K.K.17.Nihal Yonca-Yılmazköy-30-Üniversite mezunu-İşçi
- K.K.18.Esin Çıbık-Yılmazköy-28-Ortaokul mezunu
- K.K.19.Elif Can-Yılmazköy-29-Lise mezunu-İşçi
- K.K.20.Fatma Tosun-Yılmazköy-80-Okuma yazma var-Ev hanımı
- K.K.21.Gülcan Yonca-Yılmazköy-53-İlkokul mezunu-Ev hanımı
- K.K.22.Ayşe Ergün-Yılmazköy-75-Okuma yazma yok-Ev hanımı
- K.K.23.Gülizar Can-Yılmazköy-65-İlkokul mezunu-Ev hanımı

- K.K.25.Yasemin Gacar-Aydın-46-Lise mezunu-İşçi
K.K.26.Hüseyin Yonca-Yılmazköy-59-Ortaokul mezunu-Emekli
K.K.33.Zeynal Serin-Yılmazköy-72-Okuma yazma var-Emekli
K.K.35.Ahmet Ergün-Yılmazköy-61-Lise mezunu-Emekli
K.K.38.Ahmet Eroğlu-Yılmazköy-70-İlkokul mezunu-Emekli
K.K.40.Nurcan Şahan-Yılmazköy-53-İlkokul mezunu-Ev hanımı
K.K.41.Elif Yavaş-Yılmazköy-50-Ortaokul mezunu-Ev hanımı
K.K.44.Ayşe Can-Yılmazköy-50-Ortaokul mezunu-ev hanımı
K.K.46.Kadın Özmen-Yılmazköy-65-İlkokul mezunu-Ev hanımı
K.K.48.Sultan Can-Yılmazköy-67-İlkokul mezunu-Emekli
K.K.49.Sultan Ergün-Yılmazköy-62-Okuma yazma var-Emekli
K.K.51.Elif Minez-Yılmazköy-55-İlkokul mezunu-Ev hanımı
K.K.63.Nergiz Dülger-Yılmazköy-62-İlkokul mezunu-Ev hanımı
K.K.64.Akkız Çavuş-Yılmazköy-70-okuma yazma var-Ev hanımı
K.K.65.Fatma Özdemir-Yılmazköy-68-Okuma yazma var-Ev hanımı
K.K.67.Fatma Akmen-Yılmazköy-77-Okuma yazma yok-Ev hanımı
K.K.69.Murat can-Yılmazköy-69-İlkokul mezunu-Mürebbi
K.K.70.Ayşe Sement-Yılmazköy-94-Okuma yazma yok
K.K.71.Elif Sement-Yılmazköy-59-İlkokul mezunu-Ev hanımı
K.K.72.Şehriban Çelikel-Yılmazköy-62-İlkokul mezunu-Ev hanımı
K.K.73.Elif Şahan-Yılmazköy-70-İlkokul mezunu-Ev hanımı
K.K.74.Hasan Yavuz-Yılmazköy-20-Lise mezunu
K.K.75.Zeki Ergül-Yılmazköy-55-Ortaokul mezunu-Muhtar azası
K.K.76.Gülistan Dülger-Yılmazköy-80-Okuma-yazma yok-Ev hanımı
K.K.77.Mustafa Semet-Yılmazköy-63-İlkokul mezunu-Mürebbi

